

CENTRAAL BUREAU VOOR DE STATISTIEK

13e Algemene volkstelling 31 mei 1960

Deel 10. Beroepsbevolking
C. Vergelijking van de uitkomsten
van de beroepstellingen 1849-1960

UITGEVERSMAATSCHAPPIJ W. DE HAAN N.V.
HILVERSUM, 1966

VERKLARING DER TEKENS

. = gegevens ontbreken
 * = voorlopig cijfer
 x = geheim

- = nihil
 - = (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met

0 (0,0) = het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid

niets (blank) = een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen

< = minder dan, respectievelijk kleiner dan
 > = meer dan, respectievelijk groter dan

1964 - 1965 = 1964 tot en met 1965
 1964/1965 = het gemiddelde over de jaren 1964 tot en met 1965
 1964/'65 = oogstjaar, boekjaar, schooljaar enzovoort, beginnend in 1964 en eindigend in 1965
 1954/'55 - 1964/'65 = boekjaar enzovoort, 1954/'55 tot en met 1964/'65

Ingeval van afronding kan het voorkomen, dat de totalen niet geheel overeenstemmen met de som der opgetelde getallen.

Verbeterde cijfers in staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

13e ALGEMENE VOLKSTELLING, 31 MEI 1960

Gedrukte publikaties

- Deel 1. Inleiding tot de voornaamste onderwerpen van de telling. Bijlage: Begrippen en definities
 Deel 2. Bevolking van gemeenten en onderdelen van gemeenten (verschenen, prijs f. 16,-)
 Deel 3. Geboortegemeente en periode van vestiging in de huidige woongemeente (verschenen, prijs f. 7,-)
 Deel 4. Geslacht, leeftijd en burgerlijke staat (verschenen, prijs f. 10,50)
 Deel 5. Huishoudens, gezinnen en woningen
 A. Algemene inleiding
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f. 9,30)
 Deel 6. Bestaande huwelijken en huwelijksvruchtbaarheid
 Deel 7. Kerkelijke gezindte
 A. Algemene inleiding
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f. 9,25)
 Deel 8. Genoten onderwijs en opleidingsniveau
 A. Algemene inleiding (ter perse)
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f.10,50)
 Deel 9. Academisch-gevoormden (verschenen, prijs f. 8,80)
 Deel 10. Beroepsbevolking
 A. Algemene inleiding (ter perse)
 B. Voornaamste cijfers per gemeente (verschenen, prijs f.14,40)
 C. Vergelijking van de uitkomsten van de beroepstellingen 1849-1960 (verschenen, prijs f. 5,50)
 Deel 11. Buiten de woongemeente werkenden (verschenen, prijs f. 10,-)
 Deel 12. Bevolking in inrichtingen en tehuizen (verschenen, prijs f. 8,-)
 Deel 13. Varende en rijdende bevolking (verschenen, prijs f. 4,-)
 Deel 14. Voornaamste kengetallen per gemeente

N.B. Zie voor lijst van beschikbare gelichtdrukte tabellen bladzijde 3 van de omslag.

AUTEURSRECHT VOORBEHOUDEN

COPYRIGHTS RESERVED

Het herdrukken van de inhoud van deze publikatie is niet toegestaan, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging van de Directeur van het Centraal Bureau voor de Statistiek.
 Het gebruiken van de inhoud van deze publikatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Verkrijgbaar bij Uitgeversmaatschappij W.de Haan N.V., Mozartlaan 10, Hilversum (postrekening no. 57071) en de boekhandel.

Obtainable from the publisher, Uitgeversmaatschappij W.de Haan N.V., Mozartlaan 10, Hilversum (postal account no. 57071) and from booksellers.

Prijs: f 5,50.

Bestelnummer: H 15/1960.

EXPLANATION OF SYMBOLS

. = data not available
 * = provisional figures
 x = publication prohibited (confidential figure)

- = nil
 - = (between two figures) inclusive

0 (0,0) = less than half of unit employed
 a blank = category not applicable

< = less than, resp. smaller than
 > = more than, resp. greater than

1964 - 1965 = 1964 to 1965 inclusive
 1964/1965 = average for the year 1964 up to and including 1965
 1964/'65 = crop year, financial year, school year etc., beginning in 1964 and terminating in 1965
 1954/'55 - 1964/'65 = crop year etc., 1954/'55 up to and including 1964/'65

Detailed items in tables do not necessarily add to totals because of rounding.

Revised figures are not marked as such.

Voorbericht

Na het beschikbaar komen van de resultaten van de aan de Volkstelling van 1960 verbonden beroepstelling is een toenemende behoefte gebleken aan vergelijking met de uitkomsten van eerdere tellingen.

Door tal van omstandigheden is zulk een vergelijking echter voor derden een bijzonder moeilijke zaak. Daarom is dezerzijds getracht om aan de hand van de sinds 1849 (de eerste maal dat bij de volkstelling tevens een beroepstelling plaatsvond) gepubliceerde uitkomsten en toegevoegde bijzonderheden een drietal retrospectieve overzichten samen te stellen. Zij zijn vooral bedoeld als uitgangspunt voor onderzoekingen, waarbij mede veranderingen in groei en samenstelling van de Nederlandse beroepsbevolking dienen te worden betrokken.

Daarom is in de drie tabellen naar een zo groot mogelijke differentiatie gestreefd en is de toelichting in de eerste plaats bedoeld ter verduidelijking van het inzicht in deze ingewikkelde materie, van de wijze waarop de vergelijking is tot stand gekomen en van de reserves, welke bij het gebruik van de verkregen cijfers in acht moeten worden genomen. Voor nadere inlichtingen kan men zich steeds wenden tot de Afdeling Algemene tellingen van het Bureau.

Ik wil hier niet onvermeld laten het belangrijke aandeel, dat drs. J. A. de Jonge, vóór zijn vertrek van mijn Bureau, in de opzet en samenstelling van deze publikatie heeft gehad.

De Directeur-Generaal
 van de Statistiek,

H. J. Idenburg

(Prof. Dr. Ph. J. IDENBURG)

's-Gravenhage, juni 1966.

Inhoud	Blz.
VOORBERICHT	3
HOOFDSTUK I. ALGEMEEN	7
HOOFDSTUK II. UITKOMSTEN VAN DE VERGELIJKING	
1. De totale beroepsbevolking, 1849-1960	9
2. De beroepsbevolking naar de aard van het bedrijf, 1849-1960	9
3. De beroepsbevolking naar de positie in het bedrijf, 1899-1960	17
4. De beroepsbevolking naar de aard van het beroep, 1920-1960	20
SUMMARY IN ENGLISH	25
STATEN TUSSEN DE TEKST	
1. Totale bevolking en beroepsbevolking naar geslacht, 1849-1960	9
2. Beroepsbevolking naar de aard van het bedrijf (bedrijfstakken) en geslacht, 1849-1960 ...	10
3. Groei van de beroepsbevolking per bedrijfstak; indexcijfers 1849 resp. 1899 en 1920 = 100	14
4. Beroepsbevolking in de Nijverheid naar bedrijfsklassen, 1899, 1930 en 1960	14
5. Beroepsbevolking in de Dienstverlening naar bedrijfsklassen 1899, 1930 en 1960	16
6. Bedrijfshoofden en personen in loondienst per bedrijfssector en geslacht en aantal personen in loondienst per 100 mannelijke bedrijfshoofden, 1899-1960	18
7. Employés en arbeiders en employés per 100 arbeiders per bedrijfssector en geslacht, 1899-1960	19
8. Employés en arbeiders en employés per 100 arbeiders in enkele bedrijfsklassen in de Nijverheid per geslacht, 1899, 1930 en 1960	21
9. Personen met een vrij beroep en employés naar de aard van het beroep, 1920-1960	22
GRAFIEKEN	
1. Beroepsbevolking naar bedrijfstakken, 1849-1960	12
2. Beroepsbevolking per bedrijfstak in % van de totale beroepsbevolking, 1849-1960	13
3. Groei van de beroepsbevolking per bedrijfstak; indexcijfers 1899=100	15
4. Vrouwelijke beroepsbevolking per bedrijfstak in % van de totale niet-agrarische vrouwelijke beroepsbevolking, 1849-1960	16
5. Beroepsbevolking per positie in het bedrijf in % van de totale beroepsbevolking per geslacht, 1899-1960	23
TABELLEN	
1. Beroepsbevolking naar de aard van het bedrijf (bedrijfsklassen, resp. bedrijfs(sub)groepen) en geslacht, 1899-1960	28
2. Beroepsbevolking naar positie in het bedrijf per bedrijfstak en geslacht, 1899-1960	40
3. Personen met een vrij beroep en personen in loondienst naar de aard van het beroep, 1920-1960	42
BIJLAGEN	
1. A Technische toelichting bij tabel 1	46
B Technische toelichting bij tabel 2	46
C Technische toelichting bij tabel 3	48
2. Publikaties betreffende Volkstellingen van 1849 e.v., waarin uitkomsten van de aan deze tellingen toegevoegde beroepstellingen voorkomen	50

Contents	Page
PREFACE	3
CHAPTER I GENERAL REMARKS	7
CHAPTER II RESULTS	
1. The total economically active population, 1849-1960	9
2. The economically active population by kind of economic activity, 1849-1960	9
3. The economically active population by industrial status, 1899-1960	17
4. Employees (salaried employees and wage-earners) and professional workers by occupation, 1920-1960	20
SUMMARY IN ENGLISH	25
TEXT-TABLES	
1. Total population and economically active population by sex, 1849-1960	9
2. Economically active population by sex and kind of economic activity (division of industry), 1849-1960	10
3. Growth of the economically active population in some divisions of industry (index-numbers: 1849 resp. 1899 and 1920 = 100)	14
4. Economically active population by major groups of manufacturing industry, 1899, 1930 and 1960	14
5. Economically active population by major groups of services, 1899, 1930 and 1960	16
6. Employers and own account workers and employees by sex and number of employees per 100 male employers and own account workers in some divisions of industry, 1899-1960	18
7. Salaried employees and wage-earners and number of salaried employees per 100 wage-earners by sex in some divisions of industry, 1899-1960	19
8. Salaried employees and wage-earners and number of salaried employees per 100 wage-earners in major groups of manufacturing industry	21
9. Salaried employees and professional workers by occupation, 1920-1960	22
GRAPHS	
1. Economically active population by division of industry, 1849-1960	12
2. Economically active population by division of industry as a percentage of total economically active population, 1849-1960	13
3. Growth of the economically active population in some divisions of industry (index-numbers: 1899=100)	15
4. Female economically active population (agriculture excluded) by division of industry as a percentage of total female non-agricultural economically active population, 1849-1960	16
5. Economically active population by industrial status as a percentage of total economically active population, 1899-1960	23
TABLES	
1. Economically active population by kind of economic activity (major and subgroups of industry) and sex, 1899-1960	28
2. Economically active population by sex and industrial status in some divisions of industry	40
3. Employees (salaried employees and wage-earners) and professional workers by occupation, 1920-1960	42
ANNEXES	
1. A Technical appendix by table 1	46
B Technical appendix by table 2	46
C Technical appendix by table 3	48
2. Publications giving the results of the General censuses of 1849 up to 1960, as far as they concern the economically active population	50

Hoofdstuk I Algemeen

Sinds 1830 zijn in Nederland periodiek algemene volkstellingen gehouden, op een enkele uitzondering na om de 10 jaar. Daarbij werd in 1849 voor het eerst aan de getelde personen ook naar het uitgeoefende beroep gevraagd. Sindsdien geschiedde dit - behalve in 1869 en 1879 - regelmatig, waarbij vooral na 1899 geleidelijk meer uitgebreide inlichtingen over de beroepsactiviteiten van de bevolking werden verkregen.

In deze publikatie zijn de betrokken cijfers bijeengebracht en is in het bijzonder aandacht geschonken aan de onderverdeling van de beroepsbevolking naar de aard van de bedrijven, waarin werd gewerkt, naar de aard van de daarin uitgeoefende beroepen en naar de positie, waarin men werkzaam was (zelfstandig - in loondienst; employé - arbeider).

Zodoende is een overzicht tot stand gekomen van de omvang en de structuur van de beroepsbevolking in de desbetreffende volkstellingsjaren. Hieruit kan een indruk worden verkregen van de wijzigingen, welke zich tussen 1850 en 1960, dus gedurende een periode van ruim een eeuw, hebben voorgedaan, niet alleen voor wat betreft de veranderingen in de omvang van de onderscheiden middelen van bestaan en in hun relatieve belang in de economische structuur, doch tegelijkertijd ten aanzien van enkele verschuivingen in sociaal opzicht.

Uiteraard is een analyse van deze vraagstukken op basis van beroepscijfers aan beperkingen onderhevig.

De relatieve betekenis van de arbeid voor het economisch resultaat is in verschillende produktieprocessen niet gelijk; men vergelijke in dit verband b.v. een ambacht als de klompenmakerij, de gas- en elektriciteitssector en het handelsbedrijf.

Voorts komen belangrijke structuurwijzigingen soms onvoldoende tot uitdrukking. Zo is het b.v. duidelijk, dat een vermindering van het aantal personen, dat in een bepaalde bedrijfstak werkzaam is, niet zonder meer een directe aanwijzing vormt voor een inkrimping van de economische activiteit in die bedrijfstak. Als factoren, die daarbij in het geding zijn, kunnen o.a. worden genoemd de in de beschouwde periode toenemende aanwending van stoomkracht en de mechanisering van produktieprocessen, de groeiende omvang van de bedrijven en in samenhang daarmee de teruggang van de huisindustrie, het verdwijnen van de manufactuur, de relatief verminderde betekenis van het ambacht.

Een belangrijk voordeel van de beroepscijfers is, dat zij zijn verkregen bij algemene tellingen. Dit betekent, dat zij betrekking hebben op de activiteiten van alle beroepsbeoefenaars, dat de gegevens voor alle activiteiten in het gehele land in principe op uniforme wijze zijn verzameld en dat de statistische bewerking, in het bijzonder de samenvatting van de individuele opgaven tot min of meer homogene beroeps- en bedrijfstakcategorien, op uniforme wijze is geschied. Voor elke telling afzonderlijk zijn daardoor de voorwaarden voor interne consistentie aanwezig.

Bij een vergelijking en beoordeling van door volkstellingen verkregen beroepscijfers over een periode van meer dan een eeuw mogen echter bepaalde wijzigingen, die zich in een zo lange periode in de samenleving hebben voltrokken, niet uit het oog worden verloren. Zo b.v. de veranderingen in sociaal-cultureel opzicht. In de loop van de tweede helft van de 19e eeuw is het analfabetisme sterk teruggedrongen; een proces, dat zich manifesteert in de sterke toeneming van de deelname aan het lager onderwijs en in de vermindering van het schoolverzuim. Men mag aannemen, dat deze ontwikkeling ertoe heeft bijgedragen, dat bij een algemene volkstelling, waarbij in beginsel van elk van de individuen van een bepaalde leeftijd de invulling van een vrij uitvoerige vragenlijst wordt gevraagd of althans zijn medewerking bij de invulling noodzakelijk is, geleidelijk juistere en meer betrouwbare opgaven zijn beschikbaar gekomen.

Ook wijzigingen in de organisatorische verhoudingen, b.v. voor wat betreft de ambtelijke instantie waaraan de uitvoering van de volkstelling werd opgedragen, kunnen van betekenis zijn geweest. In het bijzonder wordt hier gedacht aan de toegenomen centralisering van de bewerking van de uitkomsten, o.a. door de uitschakeling van het intermediair van de provinciale bureaus voor de statistiek. Speciaal is door deze centralisatie bevorderd, dat de beroeps- en de bedrijfsgegevens over het gehele land uniform werden bewerkt.

De onderlinge aansluiting van de bij de achtereenvolgende volkstellingen verkregen beroepscijfers vereist tenslotte nog een toelichting van meer technische aard.

Bij de beroepstellingen zijn de getelde personen op grond van de door hen opgegeven benamingen en eventuele verdere bijzonderheden over hun beroep resp. bedrijf bij de bewerking ingedeeld in één van de beroeps- resp. bedrijfstakcategorien, die bij de desbetreffende telling zijn onderscheiden. Juist ten aanzien van de gebanteerde indelingen in een kleiner of groter aantal min of meer homogene beroeps- resp. bedrijfstakcategorien bestaan tussen de verschillende tellingen onderling belangrijke afwijkingen, die de vergelijking compliceren en toelichting vereisen.

Oorspronkelijk was het aantal in de statistiek onderscheiden beroepen en bedrijven niet zeer groot. Dit was mede gevolg van het feit, dat eerst in de tweede helft van de 19e eeuw gaandeweg de voorwaarden zijn vervuld, waardoor zich een nadere differentiatie en specialisatie in het bedrijf resp. beroep kon voltrekken. Onder deze voorwaarden nam de marktvergroting een belangrijke plaats in. Een voorbeeld ter illustratie vormen de molens. Dezelfde molens werden aanvankelijk veelal benut voor een hele reeks activiteiten van zeer verschillende aard, welke later afzonderlijk door gespecialiseerde bedrijven werden verricht, zoals b.v. de trefabricage, hennep-

klopperij, gortpellerij, grutterij, moutmalerij, schorsmalerij, olieslagerij. Bij de beroepen heeft zich een soortgelijk verschijnsel voorgedaan. Langzamerhand ontstonden door de arbeidsindeling gespecialiseerde beroepen, die in het bijzonder op een of meer functies waren gericht, die vroeger, tezamen met andere werkzaamheden, door de algemene vakman werden uitgevoerd. In de metaalberoepen b.v. valt het op, dat omstreeks 1849, toen er al werd gefreesd, geboord, e.d., voor deze categorieën geen afzonderlijke groep is opgenomen en de vermelde specificaties ook niet doen vermoeden, dat het beroep van frezer, boorder e.d. reeds bestond. Dit beroep is pas bij latere tellingen, toen de arbeidsdeling verder was voortgeschreden, afzonderlijk vermeld.

Het aantal beroepen en bedrijven is voorts, behalve door de voortgaande specialisering, ook sterk vermeerderd door de opkomst van geheel nieuwe soorten bedrijven, waarin geheel nieuwe functies waren te vervullen.

Te beginnen met de eerste "vélocipèdes" fabrieken vertoont de transportmiddeleennijverheid een sterke opleving door het ontstaan en de groei van achtereenvolgens de auto- en de vliegtuignijverheid. Andere nieuwe bedrijven zijn o.a. de kalkzandsteennijverheid, de elektrotechnische nijverheid en verscheidene onderdelen van de chemische industrie. Met het ontstaan van deze nieuwe activiteiten kwamen ook geheel nieuwe beroepen op. Zo kunnen worden genoemd de rijwielreparateur, de automonteur-reparateur, de elektricien e.d.

Behalve door de vermelde oorzaken is het aantal afzonderlijk onderscheiden beroepen en bedrijven ook belangrijk vermeerderd, omdat, met het oog op wens van het overheidsbeleid, het bedrijfsleven enz., bepaalde categorieën verder zijn onderverdeeld. Speciaal bij de latere tellingen was dit het geval.

Een speciaal vraagstuk is de samenvatting van de afzonderlijk onderscheiden min of meer homogene bedrijfspategorieën tot een beperkter aantal grotere eenheden, de bedrijfsklassen. Bij de telling van 1849 zijn de afzonderlijke categorieën zonder meer in alfabetische volgorde opgenomen in de publikatie. In 1859 echter is reeds getracht te komen tot "een meer wetenschappelijke orde" en heeft Von Baumhauer van het Rijksbureau voor de Statistiek de eerste bedrijfsklassenindeling ingevoerd, waarbij werd getracht tot een systematische opdeling te komen van de afzonderlijke bedrijfspategorieën over een aantal bedrijfsklassen. In 1889 is een andere indeling toegepast, opgesteld door de Centrale Commissie voor de Statistiek na overleg met o.a. de Inspectie van het Stoomwezen en die van de Arbeid en de heren Struve en Behaur, belast met het opmaken van de Nijverheidsstatistieken. Ook deze indeling is nadien nog herhaaldelijk gewijzigd. Dit laat zich verstaan, omdat deze materie van nature met zich meebrengt, dat meer criteria mogelijk zijn, welke ieder van een bepaald gezichtspunt uit de voorkeur kunnen verdienen. Zo kan voor de samenvatting van bepaalde soorten van bedrijven tot klassen de aard van het geleverde product

de richtlijn vormen (voedings- en genotmiddelen b.v.) dan wel de aard van de grondstof (metaalnijverheid) of het gevolgde procédé (grafische nijverheid) enz.

Op het onderhavige gebied is het echter vrijwel uitgesloten één criterium over de gehele linie toe te passen. Dit betekent, dat het gebruik van meer criteria niet alleen mogelijk doch ook nodig is. Een en ander heeft ertoe geleid dat, afhankelijk van de bij de voorbereiding van de achtereenvolgende tellingen bestaande inzichten en behoeften, regelmatig veranderingen in de klassenindeling zijn aangebracht.

Als speciaal punt dient in dit verband nog vermeld, dat bij de bewerking van de tellingen van 1947 en 1960 is gestreefd naar aansluiting op de internationale aanbevelingen t.a.v. de bedrijfs- en beroepsindeling 1). Bij het gebruik daarvan is uiteraard rekening gehouden met nationale doeleinden en de wenselijkheid van continuïteit. Dit neemt niet weg, dat ook bedoelde aansluiting hier en daar de vergelijkbaarheid met de uitkomsten van voorafgaande tellingen heeft beïnvloed.

Tenslotte zij medegedeeld, dat, zowel ten aanzien van de indeling naar bedrijf als naar beroep, de in 1960 gehanteerde classificaties als uitgangspunt zijn genomen. Het was niet mogelijk deze classificaties onverkort te handhaven. Vaak waren samentrekkingen nodig, omdat de oudere gegevens minder ver zijn gedifferentieerd dan de meer recente. Bovendien lag het voor de hand om ten behoeve van de historische vergelijking tot zinvolle en zo homogeen mogelijke categorieën te komen, waardoor het ontstaan van een aantal restgroepen onvermijdelijk was. Voorts viel er niet aan te ontkomen, dat een aantal in deze publikatie onderscheiden categorieën qua inhoud (en daarmee ook qua aantal) afwijken van met dezelfde namen aangeduide groepen in andere volkstellingspublicaties.

Helaas was het niet mogelijk de vergelijking voor elk van de drie in de aanvang van dit hoofdstuk genoemde gezichtspunten over de gehele periode 1849-1960 uit te strekken. Dit laatste kon slechts plaatsvinden voor de onderscheiding naar de aard van het bedrijf (zie Tabel 1 en toelichting in Hoofdstuk II.2. met de staten 2-5). De onderscheiding naar de positie in het bedrijf kon slechts worden gezien voor het tijdvak 1899-1960 (Tabel 2 en Hoofdstuk II.3. met de staten 6-8), terwijl die naar de aard van het beroep beperkt moest blijven tot de periode 1920-1960 (Tabel 3 en Hoofdstuk II.4. met staat 9).

1) Voor 1960: International Standard Industrial Classification of all economic activities (ISIC). Statistical papers, series M, no. 4, Rev. 1, United Nations, New York, 1958.

International Standard Classification of Occupations (ISCO). International Labour Office, Geneva, 1958.

Hoofdstuk II Uitkomsten van de vergelijking

1. De totale beroepsbevolking, 1849-1960

Ter voorafgaande algemene oriëntering biedt staat 1 een overzicht van de groei van de totale beroepsbevolking van 1¼ miljoen personen in 1849 tot bijna 4,2 miljoen in 1960.

Blijkens de toegevoegde verhoudingscijfers is deze toeneming in grote lijnen vrijwel parallel

verlopen met het accres van de gehele Nederlandse bevolking; op elk van de vermelde tijdstippen oefende ca. 40% van de totale populatie een beroep uit. Bij onderscheiding naar geslacht is ook voor de mannen sprake van een vrij stabiel niveau. Voor de vrouwen zijn de afwijkingen, relatief gezien, wat groter.

Staat 1. Totale bevolking en beroepsbevolking naar geslacht, 1849-1960

Datum volkstelling	Totale bevolking			Beroepsbevolking			% met beroep		
	M	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.
1849, 19 nov.	1 498 811	1 558 068	3 056 879	881 013	369 095	1 250 108	58,8	31,0	40,9
1859, 31 dec.	1 629 035	1 680 093	3 309 128	942 538	307 794	1 250 332	57,8	18,3	37,8
1889, 31 dec.	2 228 487	2 282 928	4 511 415	1 298 079	348 832	1 646 911	58,2	15,3	36,5
1899, 31 dec.	2 520 602	2 583 535	5 104 137	1 489 390	431 544	1 920 934	59,1	16,7	37,6
1909, 31 dec.	2 899 125	2 959 050	5 858 175	1 719 886	539 241	2 259 127	59,3	18,2	38,6
1920, 31 dec.	3 410 135	3 455 011	6 865 146	2 089 564	629 640	2 719 204	61,3	18,2	39,6
1930, 31 dec.	3 942 676	3 992 889	7 935 565	2 415 367	763 875	3 179 242	61,3	19,1	40,1
1947, 31 mei	4 791 443	4 834 056	9 625 499	2 922 842	943 603	3 866 445	61,0	19,5	40,2
1960, 31 mei.	5 706 874	5 755 090	11 461 964	3 240 511	928 115	4 168 626	56,8	16,1	36,4

In het algemeen genomen hangen de verschillen tussen de beroeps-percentages voor opeenvolgende tijdstippen samen met verschuivingen in de leeftijdsverdeling van de totale bevolking en van de beroepsbevolking. Voor nadere bijzonderheden hieromtrent zij verwezen naar Deel I van de Volkstellingspublicatie-1960.

Daarnaast kunnen ook andere factoren hun invloed hebben doen gelden. Dit is zeker het geval t.a.v. het sterk afwijkende verhoudingscijfer voor de vrouwen in 1849, waarbij in de eerste plaats dient gedacht aan een telling volgens andere criteria en/of andere interpretatie daarvan dan bij de volgende tellingen. Hierna zal nog blijken hoe, met name ten aanzien van de vergelijkbaarheid van de cijfers over de vrouwelijke beroepsbevolking, met laatstgenoemde factoren rekening dient te worden gehouden.

2. De beroepsbevolking naar de aard van het bedrijf, 1849-1960

Staat 2 geeft een samenvatting voor de voornaamste bedrijfstakken, ontleend aan Tabel 1, onder toevoeging van enkele cijfers voor 1849 en 1859. Bij het gebruik van deze gegevens raadplege men tevens de Technische toelichting bij tabel 1 (Bijlage 1A).

Uit de cijfers in staat 2 en uit de grafieken 1 en 2 komt m.b.t. de toestand omstreeks het midden van de 19e eeuw duidelijk de grote plaats naar voren, die de Landbouw toen nog innam onder de middelen van bestaan. In deze sector was bijna de helft (44%) van de gehele beroepsbevolking werkzaam.

Daarnaast was het aandeel van de Nijverheid met 24% betrekkelijk klein. Handel en Verkeer waren in deze sterk agrarisch getinte economie nog niet sterk ontwikkeld. Tezamen omvatten deze twee takken nog maar 11% van de totale beroepsbevolking. De verschillende vormen

van dienstverlening, voor zover geen huiselijke diensten, nog maar 7%. In vergelijking met deze percentages is dat voor de Huiselijke diensten (11%) opvallend hoog te noemen. Voor de vrouwen afzonderlijk beliep het aandeel van het huishoudelijk personeel bijna éenderde van het totaal aantal vrouwen met beroep.

In de sinds 1849 verstreken periode hebben de onderscheiden bedrijfstakken in de niet-agrarische sector een veel sterkere toeneming vertoond dan de Landbouw, waardoor het aandeel van de Landbouw in het totaal voortdurend is gedaald. De teruggang is het sterkst geweest na de laatste wereldoorlog. Van 1849 tot 1947 daalde het percentage agrarische beroepsbevolking van 44 tot 19 en nadien tot bijna 11% in 1960. Over de gehele periode staat tegenover deze daling een toeneming voor de Nijverheid van 24% tot 42% en voor Handel en Verkeer tezamen van 11% tot 23%.

De uiteenlopende groei van de afzonderlijke bedrijfstakken komt ook duidelijk tot uitdrukking in staat 3 en grafiek 3, welke de ontwikkeling laten zien aan de hand van indexcijfers. In verband met het feit, dat eerst van 1899 af de hele beroepsbevolking is ingedeeld naar de aard van het bedrijf, is de reeks met als basis 1899 = 100 de meest betrouwbare. Voor Nijverheid, Handel en Verkeer blijkt in deze periode een vrijwel parallel lopende ontwikkeling. De Dienstverlening (excl. huiselijke diensten) toonde na 1930 een groei, die ver boven die van de voorgenoemde sectoren uitging.

Naast de tot dusverre genoemde verhoudingscijfers zijn ook de in staat 2 vermelde absolute aantallen van belang.

Uit die voor de Landbouw blijkt, dat de agrarische sector door areaaluitbreiding en overgang op arbeidsintensievere activiteiten tus-

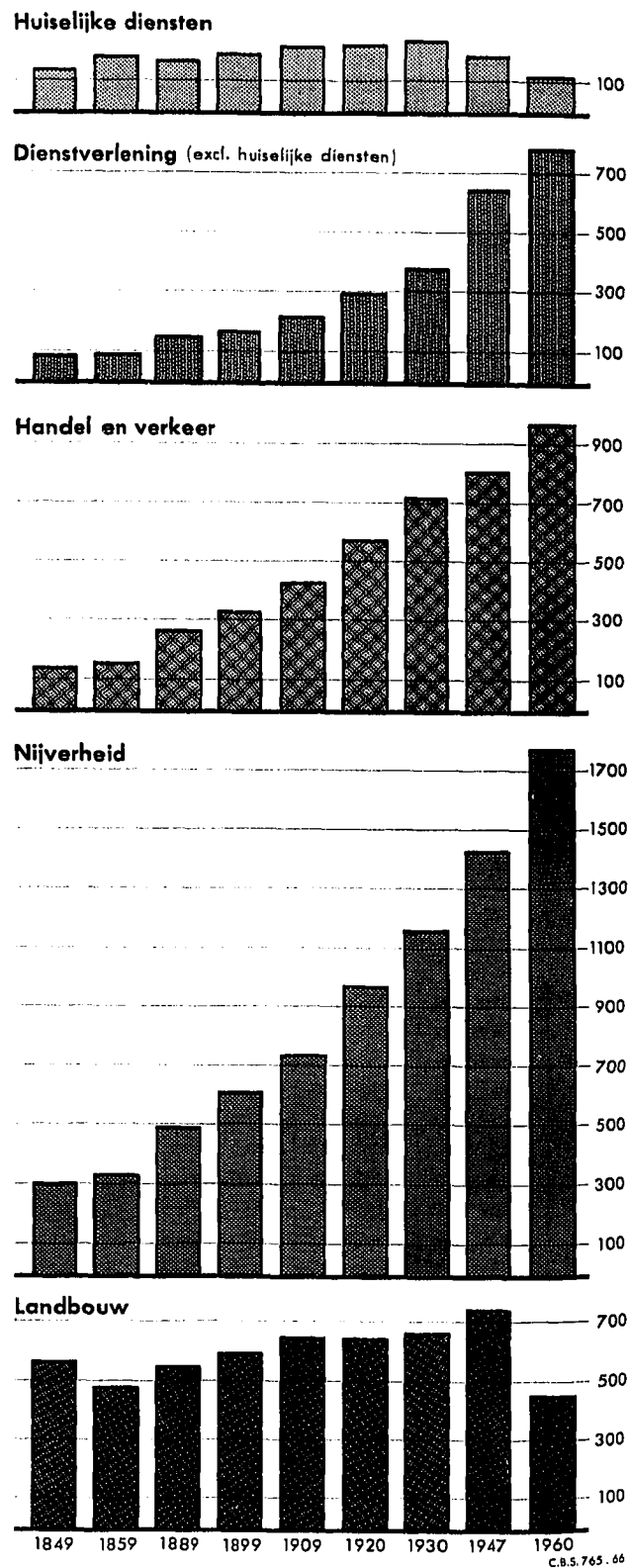
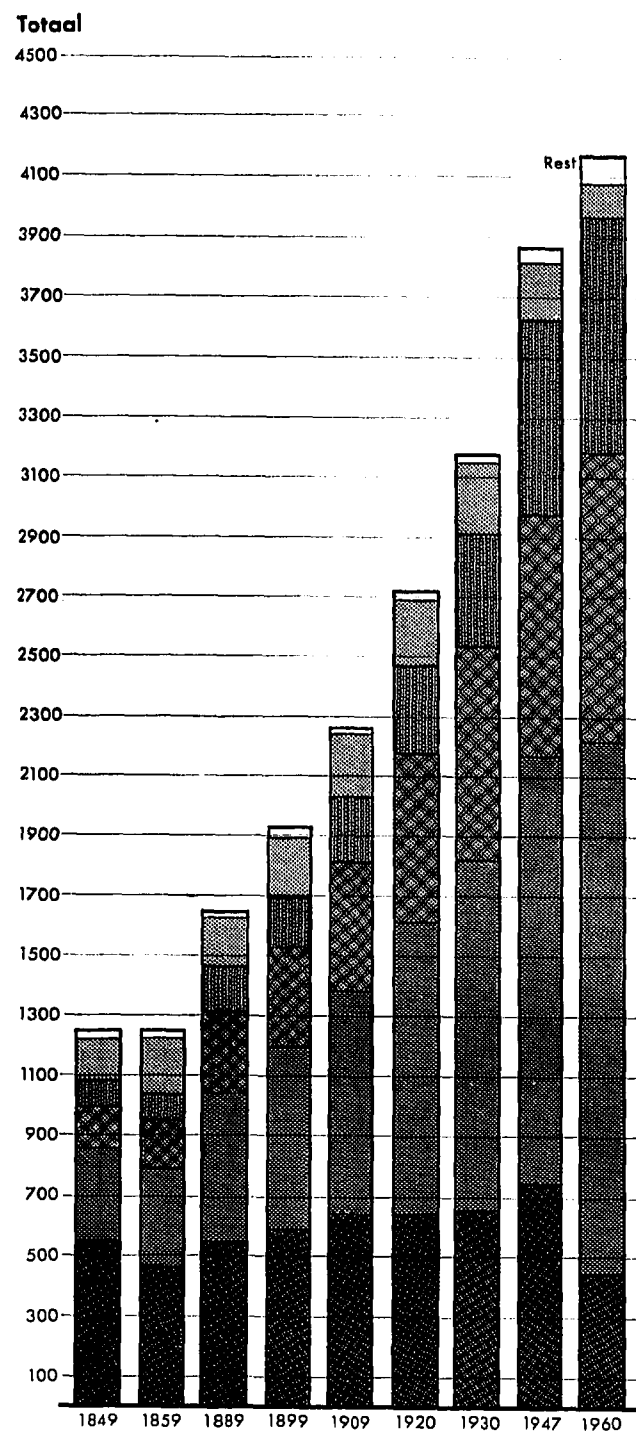
Staat 2. Beroepsbevolking naar de aard van het bedrijf (bedrijfstakken) en geslacht, 1849-1960

Bedrijfstak	Code-nr. 1960	Absoluut					In % van de totale mannelijke, vrouwelijke, resp. totale beroepsbevolking												
		1849	1859	1889	1899	1909	1920	1930	1947	1960	1849	1859	1889	1899	1909	1920	1930	1947	1960
Mannen																			
Landbouw (incl. visserij e.d.)	0	393 867	389 159	468 544	512 170	528 378	550 764	545 791	578 164	406 146	1) 44,7	1) 41,3	36,1	34,4	30,7	26,4	22,6	19,8	12,5
Delfstoffenwinning	1	2 015	1 847	12 625	14 517	20 385	42 377	47 656	52 517	59 536	0,2	0,2	1,0	1,0	1,2	2,0	2,0	1,8	1,8
Industrie en ambacht	2, 3	189 334	212 574	310 576	379 353	452 595	579 299	677 552	880 701	1 073 153	21,5	22,5	23,9	25,5	26,3	27,7	28,1	30,1	33,2
Bouwnijverheid e.d.	4	59 496	67 387	112 580	130 002	153 556	184 419	252 878	286 831	373 551	6,8	7,1	8,7	8,7	8,9	8,8	10,5	9,8	11,5
Openbare nutsbedrijven	5	1 697	1 809	4 983	9 199	16 159	30 738	32 135	37 800	47 899	0,2	0,2	0,4	0,6	0,9	1,5	1,3	1,3	1,5
Handel	61, 63, 64, 67	60 206	66 629	120 189	168 569	203 401	234 761	319 685	325 198	375 433	6,8	7,1	9,2	11,3	11,8	11,2	13,2	11,1	11,6
Bank- en verzekeringswezen	65, 66	529	652	2 767	9 915	17 216	37 438	39 874	51 367	72 609	0,1	0,1	0,2	0,7	1,0	1,8	1,7	1,8	2,2
Vervoers-, opslag- en communicatiebedr.	7	55 350	67 698	109 905	102 768	153 756	208 428	230 131	238 905	268 839	6,3	7,2	8,5	6,9	9,0	10,0	9,5	8,2	8,3
Dienstverlening n.e.g.	81-86, 88, 89	72 144	75 934	121 597	121 002	142 548	182 645	227 571	412 458	466 927	8,2	8,1	9,4	8,1	8,3	8,7	9,4	14,1	14,4
Huiselijke diensten	87	19 672	31 361	2 429	7 980	8 731	9 790	9 109	5 513	2 374	2,2	3,3	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4	0,2	0,1
Rest	9, 80	26 703	27 488	24 884	33 915	23 163	28 905	32 985	53 388	94 044	3,0	2,9	1,9	2,3	1,4	1,4	1,3	1,8	2,9
Totaal	0-9	881 013	942 538	1 298 079	1 489 390	1 719 886	889 564	2 415 367	2 922 842	3 240 511	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Vrouwen																			
Landbouw (incl. visserij e.d.)	0	157 996	78 670	72 932	80 138	112 397	90 049	109 648	168 926	40 549	1) 42,8	1) 25,6	20,9	18,6	20,8	14,3	14,4	17,9	4,4
Delfstoffenwinning	1	168	37	2 082	1 511	2 627	3 287	1 888	1 240	1 160	0,0	0,0	0,6	0,4	0,5	0,5	0,2	0,1	0,1
Industrie en ambacht	2, 3	48 027	44 459	53 867	72 273	94 168	126 937	144 577	162 439	205 475	13,0	14,4	15,4	16,7	17,5	20,2	18,9	17,2	22,1
Bouwnijverheid e.d.	4	206	103	301	362	339	853	1 120	2 092	4 613	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,5
Openbare nutsbedrijven	5	19	17	21	28	52	744	785	1 238	2 161	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Handel	61, 63, 64, 67	20 350	18 354	30 348	40 108	47 657	66 854	104 171	156 979	194 640	5,5	6,0	8,7	9,3	8,8	10,6	13,7	16,6	21,0
Bank- en verzekeringswezen	65, 66	88	39	36	121	880	8 857	8 289	16 232	27 549	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	1,4	1,1	1,7	3,0
Vervoers-, opslag- en communicatiebedr.	7	1 472	778	2 380	2 556	3 907	10 044	9 466	18 349	22 139	0,4	0,3	0,7	0,6	0,7	1,6	1,2	2,0	2,4
Dienstverlening n.e.g.	81-86, 88, 89	15 985	13 537	29 144	44 771	71 772	109 748	149 293	229 557	313 560	4,3	4,4	8,4	10,4	13,3	17,4	19,5	24,4	33,8
Huiselijke diensten	87	117 981	147 251	157 179	189 585	205 398	211 345	234 446	183 439	114 046	32,0	47,8	45,0	43,9	38,1	33,6	30,7	19,5	12,3
Rest	9, 80	6 803	4 549	542	91	44	922	192	3 112	2 223	1,9	1,5	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0	0,3	0,2
Totaal	0-9	369 095	307 794	348 832	431 544	539 241	629 640	763 875	943 603	928 115	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Totale beroepsbevolking																			
Landbouw (incl. visserij e.d.)	0	551 863	467 829	541 476	592 308	640 775	640 813	655 439	747 090	446 695	1) 44,2	1) 37,4	32,9	30,8	28,4	23,5	20,6	19,3	10,7
Delfstoffenwinning	1	2 183	1 884	14 707	16 028	23 010	45 664	49 544	53 757	60 696	0,2	0,2	0,9	0,8	1,0	1,7	1,6	1,4	1,4
Industrie en ambacht	2, 3	237 361	257 033	364 443	451 626	546 765	706 236	822 129	1 043 140	1 278 628	19,0	20,5	22,1	23,5	24,2	26,0	25,9	27,0	30,7
Bouwnijverheid e.d.	4	59 702	67 490	112 881	130 364	153 895	185 272	253 998	288 923	378 164	4,8	5,4	6,9	6,8	6,8	8,0	7,5	9,1	9,1
Openbare nutsbedrijven	5	1 716	1 826	5 004	9 227	16 211	31 482	32 920	39 038	50 060	0,1	0,1	0,3	0,5	0,7	1,2	1,0	1,0	1,2
Handel	61, 63, 64, 67	80 556	84 983	150 537	208 677	251 058	301 615	423 856	482 177	570 073	6,4	6,8	9,1	10,9	11,1	11,1	13,3	12,5	13,7
Bank- en verzekeringswezen	65, 66	617	691	2 803	10 036	18 096	46 295	48 163	67 599	100 158	0,0	0,0	0,2	0,5	0,8	1,7	1,5	1,7	2,4
Vervoers-, opslag- en communicatiebedr.	7	56 822	68 476	112 285	105 324	157 665	218 472	239 597	257 254	290 978	4,5	5,5	6,8	5,5	7,0	8,0	7,5	6,7	7,0
Dienstverlening n.e.g.	81-86, 88, 89	88 129	89 471	150 741	165 773	214 320	292 393	376 864	642 015	780 487	7,1	7,2	9,2	8,6	9,5	10,8	11,8	16,6	18,7
Huiselijke diensten	87	137 653	178 612	166 608	197 565	214 129	221 135	243 555	188 932	116 420	11,0	14,3	10,1	10,3	9,5	8,1	7,7	4,9	2,8
Rest	9, 80	33 506	32 037	25 426	34 006	25 207	29 827	33 177	56 500	96 267	2,7	2,6	1,5	1,8	1,0	1,1	1,1	1,4	2,3
Totaal	0-9	1 250 108	1 250 332	1 646 911	1 920 934	2 259 127	2 719 204	3 179 242	3 866 445	4 168 626	100	100	100	100	100	100	100	100	100

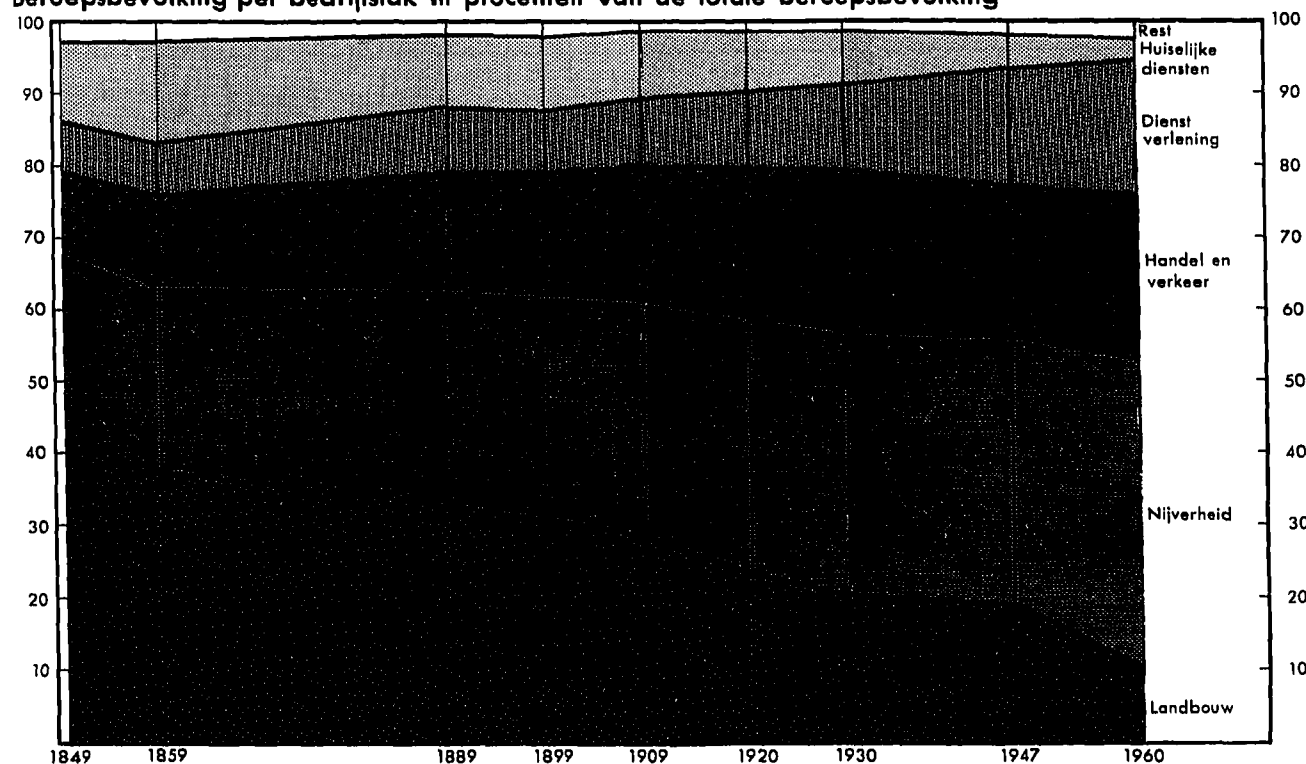
1) Hieronder zijn voor de jaren 1849 en 1859 resp. 17,6 en 17,3 % mannen, 17,0 en 14,0 % vrouwen en 17,4 en 16,5 % N.B. Zie Technische toelichting bij Tabel 1 voor de beperkingen t.a.v. de onderstreepte aantallen.

Totaal (m+v) dagloners begrepen; de overige dagloners zijn gerekend tot de Rest groep (zie tekst).

Grafiek 1
Beroepsbevolking naar bedrijfstakken (x 1000)

Grafiek 2
Beroepsbevolking per bedrijfstak in procenten van de totale beroepsbevolking

sen 1849 en 1920 nog een belangrijke uitbreiding heeft ondergaan (in 1849 394 000 mannen en in 1920 551 000 mannen). Daarna volgde een periode van bijna 30 jaar met een min of meer stabiele arbeidsbezetting (in 1920 551 000 mannen; in 1930 546 000 en in 1947 579 000). Eerst na de tweede wereldoorlog is, behalve van een verdere relatieve teruggang, ook van een daling in absolute zin sprake en wel tot 406 000 in 1960. Daarmee was de sterkte van de agrarische beroepsbevolking teruggelopen tot het peil van ruim een eeuw tevoren.

Bij de in staat 2 voor de Landbouw vermelde aantallen dient nog vermeld, dat in die voor 1849 en 1859, behalve de personen, die een landbouwberoep hebben opgegeven, mede zijn begrepen de talrijke "dagloners" op het platteland. Door deze categorie geheel onder de landbouw te vatten is de werkelijkheid niet geheel juist getroffen, want ook in de plattelandindustrieën, als b.v. de steenbakkerijen en bij openbare werken, kunnen dagloners werkzaam zijn geweest.

Voorts dient bedacht, dat de tellingen niet steeds op dezelfde datum zijn gehouden. In 1947 en 1960 was dit op 31 mei, in voorgaande jaren op 31 december, behalve in 1849 (19 november). Dit betekent, dat de uitkomsten van de tellingen in 1849 t.e.m. 1930 betrekking hebben op een moment, waarop de arbeidsbezetting in de landbouw door seizoeninvloeden laag is. Daartegenover is bij gedetailleerd onderzoek gebleken, dat bij de oudere tellingen

personen in een textielberoep zijn geteld, die daarin niet het gehele jaar, doch slechts buiten het landbouwseizoen zijn werkzaam geweest.

Tenslotte zij nog opgemerkt, dat de eerdervermelde absolute cijfers over de ontwikkeling van de agrarische sector op lange termijn met opzet zijn beperkt gebleven tot die voor de mannen. Het verloop van de cijfers voor de vrouwelijke agrarische beroepsbevolking vertoont schommelingen, die mede aan statistische oorzaken moeten worden toegeschreven. Tot de vrouwelijke beroepsbevolking wordt nl. ook de relatief omvangrijke groep van in het gezinsbedrijf medewerkende echtgenoten en dochters gerekend. Vergelijkbare tellingen van deze categorieën zijn, naar de ervaring in Nederland en ook elders heeft geleerd, moeilijk te realiseren.

Vanzelfsprekend is bij de beschouwingen over de niet-agrarische sector steeds van de totale beroepsbevolking uitgegaan. In deze sectoren heeft de vrouwenarbeid in het gezinsbedrijf een veel kleinere rol gespeeld. Voorts zou bij beperking tot de mannen een karakteristieke trek van de ontwikkeling in de andere sector, nl. de toegenomen inschakeling van de vrouw in het arbeidsproces, niet tot uitdrukking komen.

Thans volgen nog enkele opmerkingen over de andere sectoren.

Binnen de Nijverheid hebben zich in de loop der jaren belangrijke verschuivingen voorgedaan. Blijkens staat 4 is sinds 1899 in enkele

Staat 3. Groei van de beroepsbevolking per bedrijfstak; indexcijfers 1849 resp. 1899 en 1920 = 100

Bedrijfstak	Code nr. 1960	Basisjaar	1849	1859	1889	1899	1909	1920	1930	1947	1960
Landbouw (incl. Visserij e.d.)	0	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	85	98	107	116	116	119	135	81
Nijverheid	1-5	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	109	165	202	246	322	385	473	587
Handel, bank- en verzekeringswezen	61, 63-67	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	106	189	269	332	429	581	677	826
Vervoers-, opslag- en communicatiebedrijven	7	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	121	198	185	277	384	422	453	512
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)	81-86, 88, 89	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	102	171	188	243	332	428	729	886
Huiselijke diensten	87	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	130	121	144	156	161	177	137	85
Totale beroepsbevolking (incl. restgroep)	0-9	1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	100	132	154	181	218	254	309	333
Totale bevolking		1849 = 100 1899 = 100 1920 = 100	100	108	148	167	192	225	260	315	375

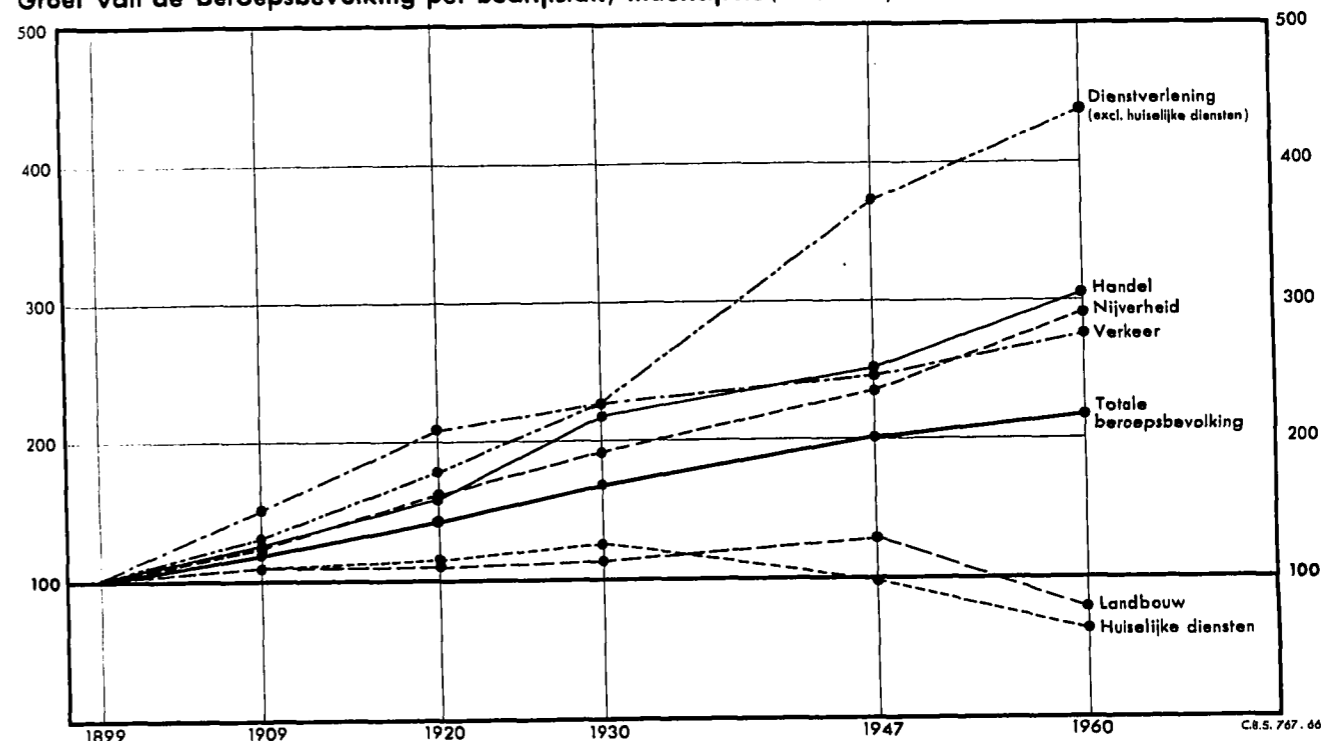
Staat 4. Beroepsbevolking in de Nijverheid naar bedrijfsklassen, 1899, 1930 en 1960

	Beroepsbevolking			Indexcijfers 1899 = 100			% t.o.v. totale beroepsbevolking in nijverheid		
	1899	1930	1960	1899	1930	1960	1899	1930	1960
Delfstoffenwinning	16 028	49 544	60 696	100	309	379	2,6	4,3	3,4
Voedingsmiddelen-, dranken-, tabaknijv.	96 057	181 243	199 212	100	189	207	15,8	15,7	11,3
Textielnijverheid	51 224	81 517	107 172	100	159	209	8,5	7,0	6,1
Schoen- en kledingnijverheid	105 533	122 912	127 958	100	116	121	17,4	10,6	7,3
Hout- en meubelnijverheid	40 306	64 792	70 683	100	161	175	6,6	5,6	4,0
Papierenijverheid	4 284	15 807	29 809	100	369	696	0,7	1,4	1,7
Grafische nijv., uitgeverijen	16 596	42 906	66 552	100	259	401	2,7	3,7	3,8
Leerlooierijen, lederw.- en rubbernijv.	4 871	9 017	23 453	100	185	482	0,8	0,8	1,3
Chemische nijverheid e.d.	5 140	30 123	90 848	100	586	1 767	0,8	2,6	5,1
Steen-, glas- en aardewerknijverheid	27 708	43 257	55 698	100	156	201	4,6	3,7	3,2
Metallurgische industrie	3 658	11 760	34 821	100	322	952	0,6	1,0	2,0
Metaalw. fabr., smederijen, machinebouw	47 154	90 376	190 734	100	192	404	7,8	7,8	10,8
Elektrotechnische industrie	1 271	41 209	120 494	100	3 242	9 480	0,2	3,6	6,8
Transportmiddelen fabr.	27 866	67 650	143 362	100	243	514	4,6	5,8	8,1
Overige industriële- en ambachtsbedr.	19 958	18 914	17 832	100	95	89	3,3	1,6	1,0
Water-, spoor-, vegenbouw, heiersbedrijf	13 126	51 764	84 971	100	394	647	2,2	4,5	4,8
Burgerlijke en utiliteitsbouw e.a.	84 276	134 297	192 798	100	159	229	13,9	11,6	10,9
Stukadoors-, witters-, schildersbedrijf	28 687	47 668	55 803	100	166	195	4,7	4,1	3,2
Installatie bedr., cultuurtechn. werken	4 275	20 269	42 687	100	474	999	0,7	1,8	2,4
Openbare nutsbedrijven	9 227	32 920	50 060	100	357	543	1,5	2,8	2,8
Totaal Nijverheid (bedrijfstakken 1-5, 1960)	607 245	1 158 591	1 767 548	100	191	291	100	100	100

1) Inclusief enkele niet in de onderverdeling opgenomen restgroepen (in 1930: 646 personen werkzaam in ontvang- en verzendingrichtingen van industriële ondernemingen; in 1960: 1 905 tijdelijk niet-werkende personen in de bouwnijverheid, die niet naar de opgenomen onderverdeling zijn onderscheiden).

Grafiek 3

Groeï van de beroepsbevolking per bedrijfstak; indexcijfers (1899=100)

bedrijfs categorieën de expansie bijzonder sterk geweest, met name in de chemische nijverheid (indexcijfer 1960 op basis van 1899 = 100: 1767), metallurgische industrie (952), elektrotechnische industrie (9480). Behalve deze bedrijven, die in 1899 blijken hun aandeel in het totaal nog van geringe betekenis waren, zijn ook bedrijfs categorieën, die in 1899 reeds van veel belang waren, sterk gegroeid. Genoemd kunnen worden de transportmiddelenfabrieken, de metaalwarenfabrieken, smederijen, machinebouw.

Van enkele andere sectoren is de relatieve betekenis sterk verminderd. Zo bedroeg het aandeel van de voedingsmiddelen-, dranken-, tabaksnijverheid, van de schoen- en kledingnijverheid en van de burgerlijke en utiliteitsbouw in 1899 samen 47% van de beroepsbevolking in de Nijverheid, in 1960 nog slechts 30%; speciaal dat van de schoen- en kledingnijverheid is sterk verminderd (tezamen van 17 tot 7%).

De expansie van Handel (incl. bank- en verzekeringswezen) alsmede van Verkeer (vervoers-, opslag- en communicatiebedrijven) heeft zich in de jaren tussen 1849 en 1930 in vrijwel gelijk tempo voltrokken als van de Dienstverlening, excl. huiselijke diensten (in hoofdzaak bestaande uit overheid, onderwijs, medische diensten e.d.). In de volgende dertig jaren is de Dienstverlening excl. huiselijke diensten ruim verdubbeld (in 1930 377 000, in 1960 780 000), terwijl Handel en Verkeer

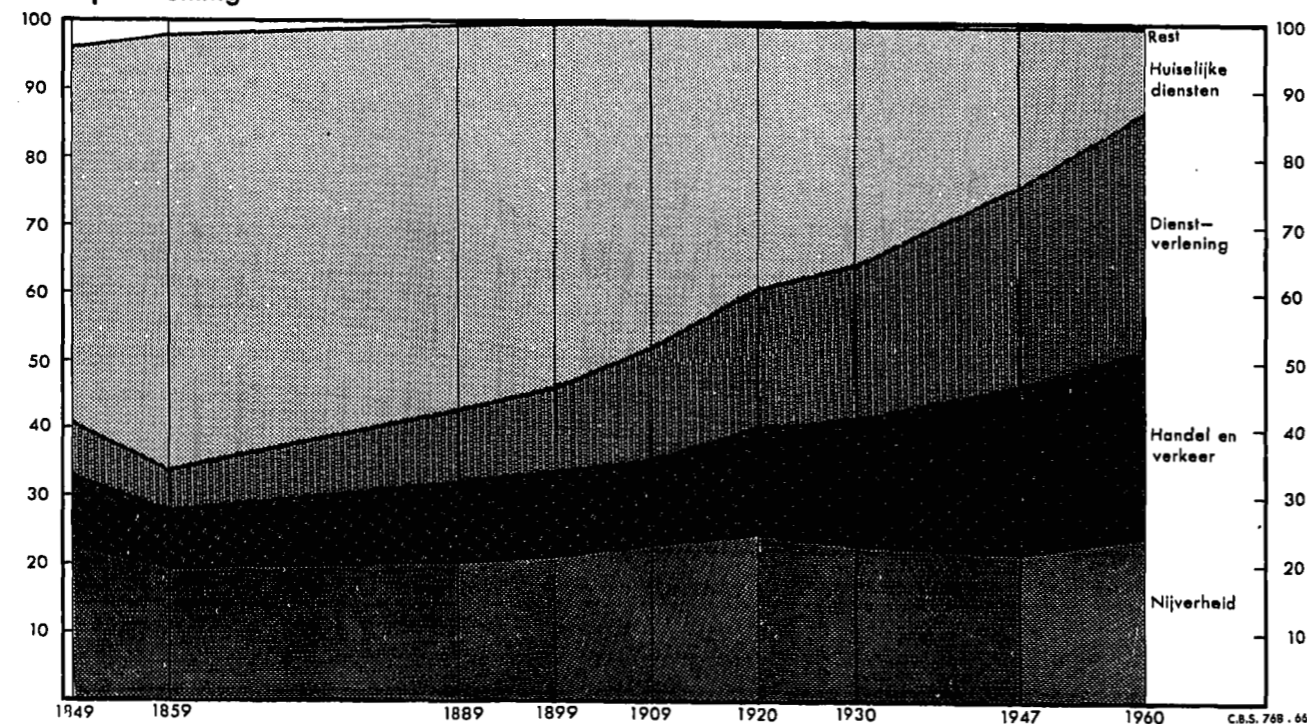
eveneens toenamen doch in mindere mate (tezamen in 1930 712 000, in 1960 961 000).

Het groeitempo van de afzonderlijke onderdelen binnen de Dienstverlening is zeer verschillend geweest, zoals blijkt uit het overzicht in staat 5. Een zeer sterke stijging vertoonden de ziekenhuizen en de sociale instellingen, waarmee de groei van de gezondheidszorg en de sociale zorg tot uitdrukking komt. In het horecabedrijf, bij de overheid en het onderwijs was de toeneming relatief minder. De eredienst groeide slechts in beperkte mate.

Op de sterk verminderde betekenis van de Huiselijke diensten is reeds gewezen. In 1849 (zie staat 2) omvatte deze categorie 138 000 personen. Tot 1930 was nog sprake van een vermeerdering met bijna 80% tot 244 000, doch deze bleef toen reeds achter bij de toeneming met 160% van de totale beroepsbevolking. Sindsdien is, ondanks verdere bevolkingsgroei en toegenomen welvaart, waardoor wellicht de vraag naar huishoudelijke hulp nog is vermeerderd, de bezetting van de Huiselijke diensten teruggelopen tot 116 000 in 1960.

Dat een en ander tot een belangrijke verschuiving in de bedrijfsstructuur van de vrouwelijke beroepsbevolking heeft geleid spreekt welhaast vanzelf. Men zie grafiek 4, welke, in verband met de reeds eerder vermelde geringe vergelijkbaarheid van de aantallen in de landbouw werkzame vrouwen, is beperkt gebleven tot de niet-agrarische vrouwelijke beroepsbevolking.

Grafiek 4
Vrouwelijke beroepsbevolking per bedrijfstak in procenten van de totale niet-agrarische vrouwelijke beroepsbevolking

Staat 5. Beroepsbevolking in de Dienstverlening naar bedrijfsklassen, 1899, 1930 en 1960

	Beroepsbevolking			Indexcijfers 1899 = 100			% t.o.v. totale beroepsbev. in dienstverlening		
	1899	1930	1) 1960	1899	1930	1960	1899	1930	1960
Overheidsdiensten 2); publiekrechtelijke organen	45 474	61 413	200 908	100	135	442	12,5	9,9	22,4
Onderwijs	34 465	85 067	140 663	100	247	408	9,5	13,7	15,7
Eredienst	6 551	11 050	11 632	100	169	178	1,8	1,8	1,3
Artsen-, tandarts-, dierenarts praktijken	2 665	5 581	14 484	100	209	543	0,7	0,9	1,6
Ziekenhuizen; soc. instellingen, zelfstandige verpleegsters e.d.	12 821	52 367	142 770	100	408	1 114	3,5	8,5	15,9
Research- e.a. wetenschapp. instituten, bibliotheken, musea, e.d.	646	5 567	18 460	100	862	2 857	0,2	0,9	2,1
Advocaten-, notariële kantoren	1 564	6 478	8 465	100	414	541	0,4	0,9	0,9
Accountants- en boekh. bureaus, adm. kantoren voor buitenlandse ondernemingen ...	3 402	14 738	26 842	100	423	789	1,0	2,4	3,0
Ingenieurs-, architecten- e.a. technisch ontwerp- en adviesbureaus	2 763	6 301	18 953	100	228	686	0,8	1,0	2,1
Reclame-, bemiddelings-, vertaalbureaus, letterkundigen, kunstschilders e.d. ...	860	4 899	8 937	100	570	1 039	0,2	0,8	1,0
Recreatie	3 267	9 258	18 513	100	283	567	0,9	1,5	2,1
Hotels, cafés, restaurants e.d.	24 792	55 317	79 134	100	223	319	6,8	8,9	8,8
Rest. dienstverleningsbedrijven	26 503	58 828	89 885	100	222	339	7,3	9,5	10,0
Huiselijke diensten	197 565	243 555	116 420	100	123	59	54,4	39,3	13,0
Tot. Dienstverlening (incl. Huisel. diensten)	363 338	620 419	3) 896 907	100	171	247	100	100	100
Idem excl. Huisel. diensten	165 773	376 864	780 487	100	227	473			

1) Personen in tijdelijke militaire dienst zijn niet inbegrepen.
2) Voorzover niet begrepen onder de hierna vermelde categorieën of onder andere bedrijfstakken dan de Dienstverlening.
3) Inclusief een aantal tijdelijk niet werkende personen die niet naar de gegeven onderverdeling zijn te onderscheiden.

5. De beroepsbevolking naar de positie in het bedrijf, 1899-1960

Behalve naar de aard van het bedrijf waarin wordt gewerkt, is ook voor de daarin beklede positie een historische vergelijking opgesteld. De hierbedoelde onderscheiding kon plaatsvinden voor de tellingen van 1899 e.v. Daarbij kon niet van de volledige in 1960 gehanteerde indeling worden uitgegaan, doch was een beperking noodzakelijk tot de hoofdonderscheiding tussen de personen, die voor eigen rekening een bedrijf exploiteren dan wel een vrij beroep uitoefenen enerzijds en de personen in loondienst anderzijds, met daarnaast een verdere splitsing van laatstbedoelde categorie in employés en arbeiders. Men raadplege in dit verband ook de Technische toelichting bij tabel 2 (bijlage 1B). Voor de tot de employés gerekende beroeps categorieën resp. beroepen zij verwezen naar staat 9 (laatste kolom).

Voor de onderlinge sterkteverhouding tussen de drie grote categorieën bij de achtereenvolgende tellingen zij verwezen naar grafiek 5. In het algemeen genomen valt sinds 1899 een relatieve vermindering van het aantal bedrijfshoofden en van het aantal arbeiders te constateren. Daartegenover staat een relatieve toename van het aantal employés. Een en ander geldt ook voor mannen en vrouwen afzonderlijk.

De groei van het aantal bedrijfshoofden in absolute zin blijkt uit staat 6. Bij deze cijfers zij er, naar elders reeds is toegelicht 1), nogmaals de aandacht op gevestigd, dat men noch het aantal bedrijfshoofden, noch de groei van dit aantal, mag identificeren met het aantal bedrijven resp. met de toename van dit aantal.

Het ligt voor de hand, dat de vermeerdering van het aantal bedrijfshoofden sinds het begin van deze eeuw niet in alle bedrijfstakken van gelijke betekenis is geweest en evenmin in hetzelfde tempo is verlopen en dat in beiderlei opzicht ook weer verschillen blijken tussen mannelijke en vrouwelijke bedrijfshoofden. Toch zijn een tweetal bijzonderheden van algemene aard aanwijsbaar.

Allereerst komt in de cijfers van 1920 duidelijk de in het decennium 1910-1919, naar men kan aannemen door de eerste wereldoorlog, opgetreden stagnatie tot uitdrukking. Daarnaast zij, wat de mannelijke bedrijfshoofden betreft, gewezen op een aanmerkelijk geringer aantal in 1960 in vergelijking met 1947. De aantallen voor 1960 liggen zelfs maar weinig hoger dan die voor 1930 en voor de bedrijfstakken Landbouw en Nijverheid kan men spreken van eenzelfde niveau als in 1930. Voor een nader inzicht in deze ontwikkeling is een verdere differentiatie van de in staat 6 aangehouden bedrijfstakken noodzakelijk. Daartoe kan worden gebruik gemaakt van de enigermate meer gesplitste cijfers in tabel 2 en wordt voorts verwezen naar de uitvoerige publikaties over de opeenvolgende tellingen.

1) 13e Algemene volkstelling, 31 mei 1960. Deel 10 B. (Hoofdstuk I.4.)

Ten aanzien van de in staat 6 vermelde vrouwelijke bedrijfshoofden dient nog opgemerkt, dat de aantallen voor 1947 en 1960 zijn vermeerderd met de toen afzonderlijk getelde "medewerkende echtgenoten", omdat deze categorie bij vroegere tellingen zonder meer tot de vrouwelijke bedrijfshoofden is gerekend.

Daarmee zijn echter nog geen volledig vergelijkbare cijfers verkregen. Er zijn nl. verschillende aanwijzingen dat, zoals reeds is medegedeeld, de in het gezinsbedrijf medewerkende echtgenoten bij de achtereenvolgende tellingen niet op gelijke wijze zijn geteld.

Staat 6 geeft eveneens het aantal personen in loondienst bij de opeenvolgende tellingen. Anders dan voor de bedrijfshoofden blijkt sinds 1899 voor de in loondienst werkenden een steeds voortgaande toename. Dit geldt voor de totale omvang van deze categorie en, behoudens voor de Landbouw, voor elk van de vermelde bedrijfstakken en, bij splitsing naar geslacht, zowel voor mannen als voor vrouwen.

Aan het slot van staat 6 zijn nog een aantal verhoudingscijfers opgenomen over het aantal personen in loondienst per 100 mannelijke bedrijfshoofden. Met opzet zijn de vrouwelijke bedrijfshoofden buiten beschouwing gelaten in verband met de reeds medegedeelde minder goede vergelijkbaarheid van de cijfers voor deze categorie.

Na hetgeen hierboven over de bedrijfshoofden en de personen in loondienst afzonderlijk is opgemerkt, wekt het geen verwondering, dat, in het algemeen gezien, sinds het begin van deze eeuw het aantal in loondienst werkzaam per 100 mannelijke bedrijfshoofden in vrij aanzienlijke mate is toegenomen.

Let men op de cijfers van de afzonderlijke bedrijfstakken dan blijkt ook hier weer een geheel afwijkend beeld voor de agrarische sector, waarin het aantal personen in loondienst per 100 mannelijke bedrijfshoofden steeds verder is verminderd (in 1960 nog maar 94 per 100). In de Nijverheid is van een belangrijke en bovendien ononderbroken toename sprake geweest. Minder sterk was de stijging in Handel en Verkeer en in de Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten), terwijl voor deze bedrijfstakken bedoeld verhoudingscijfer in 1930 en 1947 resp. in 1930 lager lag dan in 1920. Gezien de gevarieerde samenstelling van deze bedrijfstakken, inzonderheid van de Dienstverlening, is een nadere lokalisatie van de genoemde afwijking binnen elk dezer takken noodzakelijk wil men enig inzicht in de oorzaken verkrijgen. Ook in dit geval zij daartoe verwezen naar tabel 2 en de publikaties over de vroegere tellingen met verder gedifferentieerde gegevens.

Naast een relatief sterke toename van het totale aantal personen in loondienst t.o.v. de gehele beroepsbevolking, hebben zich tussen de verschillende categorieën van in loondienst werkzaam een aantal belangrijke verschuivingen voorgedaan. Blijkens de cijfers in staat 6 en 7 is de toename van het totale aantal personen in loondienst (van 1899 tot 1960 van 1,4 tot 3,5 miljoen, d.w.z. met 150%)

Staat 6. Bedrijfschefs en personen in loondienst per bedrijfssector en geslacht en aantal personen in loondienst per 100 mannelijke
bedrijfschefs, 1899-1960

Bedrijfs- takcode 1960	1899		1909		1920		1930		1947		1960							
	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.						
	x 1 000 1)																	
Totaal bedrijfschefs (incl. medewerkende echtgenoten)	413	86	499	454	120	574	459	84	543	558	124	682	651	221	872	593	115	708
waaronder in:																		
Landbouw (incl. visserij e.d.)	166	21	187	191	49	240	191	30	221	215	51	266	239	95	334	219	23	242
Nijverheid	113	21	133	113	22	135	113	12	125	128	12	139	156	15	171	128	9	137
Handel en Verkeer	109	29	139	123	29	152	123	23	146	170	36	206	193	71	264	177	54	231
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)	26	15	40	28	20	49	32	20	52	45	25	71	64	39	103	69	29	98
Totaal personen in loondienst	1 076	346	1 422	265	419	1 685	1 631	545	2 176	1 858	640	2 498	2 272	723	2 995	2 647	813	3 460
waaronder in:																		
Landbouw (incl. visserij e.d.)	347	59	406	338	63	401	360	60	420	331	59	389	340	74	413	187	18	205
Nijverheid	420	54	474	530	75	605	723	120	844	883	137	1 019	1 102	152	1 254	1 426	205	1 631
Handel en Verkeer	172	13	185	252	24	275	358	62	420	420	86	506	423	120	543	540	190	730
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)	95	30	126	114	52	166	151	90	241	182	124	306	348	191	539	398	284	682
Aantal personen in loondienst per 100 mannelijke bedrijfschefs																		
Totaal		344		371		474		448		460		583		460		583		583
Landbouw (incl. visserij e.d.)		245		210		220		181		173		94		173		94		94
Nijverheid		421		537		744		799		807		1 273		807		1 273		1 273
Handel en Verkeer		169		224		343		298		282		412		282		412		412
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)		490		582		750		676		838		990		838		990		990

1) De bij totalisering blijvende verschillen kunnen een gevolg zijn van afronding op duizendtallen.

2) In 1947 excl. personen in tijdelijke militaire dienst (klasse 80) en Huiselijke diensten (klasse 87).

Staat 7. Employés en arbeiders en employés per 100 arbeiders per bedrijfssector en geslacht, 1899 - 1960

Bedrijfs- tak code 1960	1899		1909		1920		1930		1947		1960							
	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.						
	x 1 000 4)																	
Totaal employés 1)	154	30	184	214	55	269	314	116	430	367	161	528	579	269	848	832	431	1 263
waaronder in:																		
Landbouw (incl. visserij e.d.)	6	0	6	9	0	10	7	0	7	4	0	4	5	0	5	5	1	6
Nijverheid	21	1	21	37	2	39	63	9	72	82	15	98	128	32	159	264	64	328
Handel en verkeer	49	10	59	78	20	98	131	55	186	152	76	228	174	110	284	274	176	450
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)	78	19	97	90	32	122	113	52	165	128	69	197	271	126	397	288	189	477
Totaal arbeiders	922	316	1 238	1 052	365	1 416	1 317	429	1 746	1 491	479	1 970	1 693	454	2 147	1 815	382	2 197
waaronder in:																		
Landbouw (incl. visserij e.d.)	340	59	399	329	63	391	353	60	413	327	58	385	335	73	408	182	17	199
Nijverheid	400	53	453	493	73	567	661	111	772	800	121	922	975	120	1 095	1 162	141	1 303
Handel en verkeer	123	4	127	174	4	177	227	8	234	268	10	278	249	10	258	265	14	279
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)	17	11	28	24	19	43	38	38	76	54	55	109	77	64	141	110	96	206
Aantal employés 1) per 100 arbeiders																		
Totaal		17	10	15	20	15	19	25	27	25	34	27	34	59	39	46	113	57
Landbouw (incl. visserij e.d.)		2	0	2	3	1	3	2	0	2	1	1	2	1	1	3	4	3
Nijverheid		5	1	5	7	3	7	10	8	9	10	13	11	13	26	23	46	25
Handel en verkeer		40	282	46	45	549	55	58	708	79	57	82	70	1122	110	103	1237	161
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten)		459	173	346	376	166	282	297	139	218	125	181	351	195	3281	262	198	232

1) Incl. directeurs N.V.'s e.d. en bedrijfsleiders e.d.

2) In 1947 en 1960 excl. personen in tijdelijke militaire dienst (klasse 80).

3) In 1947 zijn enkele categorieën militairen en brandweerlieden tot de employés gerekend welke in 1960 tot de arbeiders behoren. Het verhoudingscijfer voor 1947 is t.g.v. hiervan relatief te hoog (zie noten bij tabel 2).

4) De bij totalisering blijvende verschillen zijn een gevolg van afronding op duizendtallen.

vooral veroorzaakt door de relatief sterke groei van de groep employés (van 0,2 tot 1,3 miljoen, d.w.z. met 550%). Daardoor is het aantal employés per 100 arbeiders in de loop van zestig jaar bijna verviervoudigd, nl. van 15 per 100 arbeiders in 1899 tot 57 per 100 in 1960.

Bijzonder sterk was de toeneming in de Nijverheid (van 5 tot 25 employés per 100 arbeiders).

In Handel en Verkeer, waar de employés reeds in 1899 een groter aandeel vormden dan in de Nijverheid, bleef de relatieve groei (van 46 tot 161 per 100 arbeiders) enigszins achter bij die in de Nijverheid. Overigens waren in Handel en Verkeer al bij de telling van 1947 aanmerkelijk meer employés dan arbeiders werkzaam.

Volledigheidshalve zijn in Tabel 2 en in staat 7 ook cijfers voor de bedrijfstak Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten) opgenomen. Hierbij dient evenwel vermeld, dat in de uitkomsten van de tellingen van 1930 en eerder t.a.v. een deel van de in genoemde tabel en staat tot de Dienstverlening gerekende beroepsbevolking geen onderscheiding naar de positie is gegeven. Voor een aantal categorieën kon worden aangenomen, dat overwegend van employés resp. van arbeiders sprake was, voor andere moest de verdeling worden geraamd. Dit betekent, dat met name de verhoudingscijfers in staat 7 met reserve dienen te worden gebruikt. Toch laten deze wel enkele conclusies toe.

Zo is het aantal employés per 100 arbeiders in de Dienstverlening (behoudens voor wat de overeenkomstige verhouding onder de vrouwen in Handel en Verkeer betreft) steeds aanmerkelijk hoger dan in de andere vermelde bedrijfstakken. Voorts blijkt, eveneens in tegenstelling tot de andere takken, dat het aantal employés per 100 arbeiders van 1899 tot 1930 aanmerkelijk is verminderd. Volgens de absolute cijfers zijn gedurende deze periode beide categorieën wel toegenomen, doch het aantal arbeiders in veel sterkere mate.

In 1947 en 1960 was het aantal employés per 100 arbeiders beduidend hoger dan in 1930, waarbij dient gedacht aan een sterke toeneming van het aantal employés in overheidsdienst en van het verplegend- en onderwijspersoneel. Nadrukkelijk zij nog toegevoegd, dat aan het hoge aantal employés per 100 arbeiders voor de mannen in 1947 niet teveel waarde mag worden toegekend. Zo zijn in 1947 in het aantal employés o.m. enkele categorieën militair- en brandweerpersoneel begrepen, waarvoor geen splitsing tussen employé en arbeider is te geven op overeenkomstige wijze als in 1960 is geschied. Bij globale raming van het aantal inbegrepen arbeiders zou het aantal employés per 100 arbeiders gesteld kunnen worden op ca. 500 inplaats van de vermelde 351.

Doch ook dan dient t.a.v. beide cijfers nog bedacht, dat bij de bepaling van het aantal employés onder de tijdelijk-niet-werkenden en de tijdelijk-in-militaire dienst zijnde personen in 1947 de situatie in 1960 als maatstaf is

genomen (zie Technische toelichting, bijlage 1B).

Staat 7 geeft tevens een onderscheiding naar geslacht. Daaruit blijkt, dat het aantal employés per 100 arbeiders onder de vrouwen aanmerkelijk sterker is toegenomen dan onder de mannen en wel in zodanige mate, dat bij de telling van 1960 onder de vrouwen het aantal employés dat der arbeiders overtreft.

Eerstbedoelde verschuiving geldt voor alle in staat 7 vermelde bedrijfstakken. Het vermelde overwicht van de employés onder de vrouwen in loondienst wordt veroorzaakt door het zeer grote aantal employés per 100 arbeiders in Handel en Verkeer, een situatie welke in deze bedrijfstak, zij het in minder sterke mate, reeds in 1899 bestond.

In staat 8 is de verhouding tussen employés en arbeiders nog gegeven voor afzonderlijke tot de Nijverheid behorende bedrijfsklassen.

4. De beroepsbevolking naar de aard van het beroep, 1920-1960

Behalve naar de aard van het bedrijf, waarin wordt gewerkt en naar de positie, welke daarin wordt bekleed, zijn de getelde personen ook ingedeeld naar de aard van de verrichte werkzaamheden. Voor een langere periode is een vergelijking in dit opzicht slechts mogelijk voor personen in loondienst (incl. in het gezinsbedrijf medewerkende kinderen) en voor beoefenaars van vrije beroepen. Dit houdt verband met de aard van het beschikbare materiaal. Voor nadere bijzonderheden zij verwezen naar de Technische toelichting bij tabel 3 (bijlage 1C).

In deze tabel zijn de voor de periode 1920-1960 verkregen resultaten opgenomen voor die beroepen, waarvoor de vergelijking uitvoerbaar was. Het totaal aantal personen, werkzaam in de in tabel 3 vermelde beroepen, vormt voor elk der jaren ca. 90% van alle personen in loondienst of met een vrij beroep.

Staat 9 geeft een aantal aan tabel 3 ontleende cijfers voor verschillende categorieën hoofdarbeiders. Reeds direct blijkt een ongelijke groei. Twee omvangrijke categorieën, te weten Administratief personeel (incl. employés in overheidsdienst) en Winkelbedienden zijn tussen 1920 en 1960 relatief sterker toegenomen dan het totaal aantal hoofdarbeiders en zij vormen tezamen thans ruim de helft van alle hoofdarbeiders.

Daartegenover is de groei van de categorie Beleidvoerende e.a. leidinggevende personen in loondienst minder sterk geweest.

Binnen de sector vrije beroepen, hogere en middelbare vakspecialisten hebben een aantal verschuivingen plaats gehad. De toeneming van de beroepsgroepen Hoogleraren, leraren en onderwijzers, Bedienaars van de godsdienst, Advocaten, rechters, notarissen e.d. is ongeveer verlopen in een tempo dat overeenkomt met de groeisnelheid van de totale bevolking doch achtergebleven bij het gemiddelde van de gehele desbetreffende sector. De beroepen in de medische sector hebben een veel sterkere opkomst vertoond.

Staat 8. Employés en arbeiders per 100 arbeiders in enkele bedrijfsklassen in de nijverheid per geslacht, 1899, 1930 en 1960

	a. Employés en arbeiders												
	1899			1930			1960			1960			
	Employés 1)		Arbeiders 2)		Employés 1)		Arbeiders 2)		Employés 1)		Arbeiders 2)		
M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	T.	
Delfstoffenijverheid	314	1 314	1 483	14 594	46	2 776	44 336	1 827	46 163	8 922	653	9 575	70 828
Voedingmiddelen-, dranken-, tabaksnijverheid	6 290	151	6 441	70 149	3 495	18 856	121 136	18 469	139 605	34 066	9 469	43 535	18 447
Textielnijverheid	1 729	55	1 784	31 604	9 226	5 577	50 007	24 292	74 299	12 629	5 428	18 037	21 822
Schoen-, kleding e.a. textielwarenijverheid	1 150	397	1 547	31 909	26 689	2 492	4 014	34 396	84 596	8 782	4 922	13 704	63 023
Hout- en meubelnijverheid	1 844	9	1 853	27 775	236	2 813	383	1 166	48 104	6 629	1 537	8 166	2 014
Papier-, grafische nijverheid, uitgeverijen	1 603	52	1 655	16 381	1 053	7 426	9 934	39 636	6 018	21 147	8 304	29 451	8 270
Leerlooierijen, lederwaren-, rubbernijverheid	169		169	3 217	5	802	156	6 164	732	3 824	883	4 707	15 219
Petroleum-, steenkoolprod. fabr., chemische nijverheid	552	21	573	3 374	875	4 087	1 257	5 344	17 799	6 951	24 340	34 671	49 299
Steen-, glas-, aardewerk-, cementfabrieken	1 105	9	1 204	23 940	2 276	2 678	2 914	37 003	1 837	38 840	6 670	8 027	43 794
Metaalnijverheid e.d.	3 941	28	4 009	76 861	2 180	79 041	3 724	24 793	173 582	9 057	182 639	111 861	347 150
Bouwnijverheid en aanverwante bedrijven	1 665	1	1 666	98 291	28	11 038	623	11 661	203 054	307 203	361 25 498	28 537	303 992
Openbare nutsbedrijven	1 128	1	1 129	7 981	25	6 935	461	7 396	25 107	15 825	1 681	17 506	1 315
Totaal Nijverheid (1-5, 1960) (bedrijfstakken 1-5, 1960)	20 620	724	21 884	399 886	32 798	452 684	3 821 953	15 491 597	687 800 447	121 184 921	631 263 502	3 927 797	1 162 487
	b. Employés per 100 arbeiders												
	1899			1930			1960			Indexcijfers 4) 1899 = 100			1960
	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	M.	V.	T.	1960
Delfstoffenijverheid	2	4	2	6	3	6	18	130	19	100	273	895	
Voedingmiddelen-, dranken-, tabaksnijverheid	9	0	9	14	19	14	29	51	32	100	147	345	
Textielnijverheid	5	0	5	8	4	8	19	25	21	100	192	526	
Schoen-, kleding e.a. textielwarenijverheid	4	1	5	5	3	5	29	8	15	100	181	565	
Hout- en meubelnijverheid	3	4	3	6	35	6	13	76	16	100	217	517	
Papier-, grafische nijverheid, uitgeverijen	10	5	10	19	42	22	39	100	47	100	229	494	
Leerlooierijen, lederwaren-, rubbernijverheid	5		5	14	21	14	25	37	27	100	267	515	
Petroleum-, steenkoolprod. fabr., chemische nijverheid	16	2	13	23	19	22	55	127	63	100	163	464	
Steen-, glas-, aardewerk-, cementfabrieken	5	0	5	8	13	8	15	88	18	100	156	369	
Metaalnijverheid e.d.	5	1	5	12	41	14	27	131	31	100	267	606	
Bouwnijverheid en aanverwante bedrijven	2	4	4	6	203	6	8	231	9	100	335	547	
Openbare nutsbedrijven	14	4	14	28	146	29	49	352	54	100	206	382	
Totaal Nijverheid (1-5, 1960) (bedrijfstakken 1-5, 1960)	5	1	5	11	13	11	23	46	25	100	221	525	

1) Inclusief directieuren N.V.'s e.d. en bedrijfsleiders e.d.

2) Inclusief medewerkende kinderen.

3) Inclusief enkele niet in een der categorieën in te delen groepen.

4) Indexcijfers zijn berekend op basis van de in de vorige kolommen vermelde verhoudingscijfers van het totaal (M.+V.) in decimalen nauwkeurig.

Staat 9. Personen met een vrij beroep en employés naar de aard van het beroep, 1920-1960

	1920	1930	1947	1960	Volg- nummer tabel 3 4)
Totaal aantal vrije beroepen en employés	±450 000	±558 000	1) ±884 000	±1305 000	
waaronder:					
Vrije beroepen en middelbare vakspecialisten .	±120 000	±158 000	2) ±167 000	±345 000	1-38
waaronder:					
architecten (incl. binnenhuisarchitecten e.d.) 3)	1 075	2 584	4 023	4 751	1
artsen, tandartsen, veeartsen, apothekers .	5 249	6 676	9 800	16 079	2-4, 8
verplegend personeel	24 405	32 364	45 156	71 175	5-7, 9
hoogleraren, leraren, onderwijzers	57 747	67 284	70 240	107 997	10-14
bedienaars van de godsdienst (r.-k., prot.)	5 610	6 544	8 795	9 134	15-16
advocaten, rechters, notarissen e.d.	3 105	3 814	4 226	4 901	17-21
schrijvers, musici e.a. kunstenaars	7 496	12 734	19 299	17 906	22-30
accountants e.d.	711	1 591	4 666	8 237	35-36
bibliothecarissen, tolken e.d.	.	418	667	1 336	37-38
technische vakspecialisten 3)	±15 000	±24 000	.	±104 000	31-34
Beleidoerende e.a. leidinggevende personen 3)	58 641	74 484	78 527	130 309	39-40
waaronder:					
directeuren N.V.'s, coöp. e.d.	9 945	16 584	14 831	27 165	39
bedrijfsleiders e.d.	48 696	57 900	63 696	103 144	40
Administratief personeel in particulier bedrijf en employés e.d. in overheidsdienst 3)	±165 000	±195 000	±364 000	±534 000	41-45
Commerciële beroepen	66 601	95 986	120 711	181 874	46-49
waaronder:					
winkelbedienden e.d. (incl. medew. kinde- ren)	39 469	64 495	81 544	127 200	49
verzekeringsagenten, handelsreizigers	27 132	31 491	39 167	54 674	46-48
Transport- en communicatie-beroepen	11 583	11 670	13 366	24 491	
waaronder:					
stuurlieden, machinisten zeevaart, vliegers	4 710	5 674	6 186	13 663	62, 64, 66
telefonisten, telegrafisten	6 873	5 996	7 180	10 828	72-74
Brandweer, politie, beroepsmilitairen	27 349	22 926	40 388	67 374	181, 182, 199

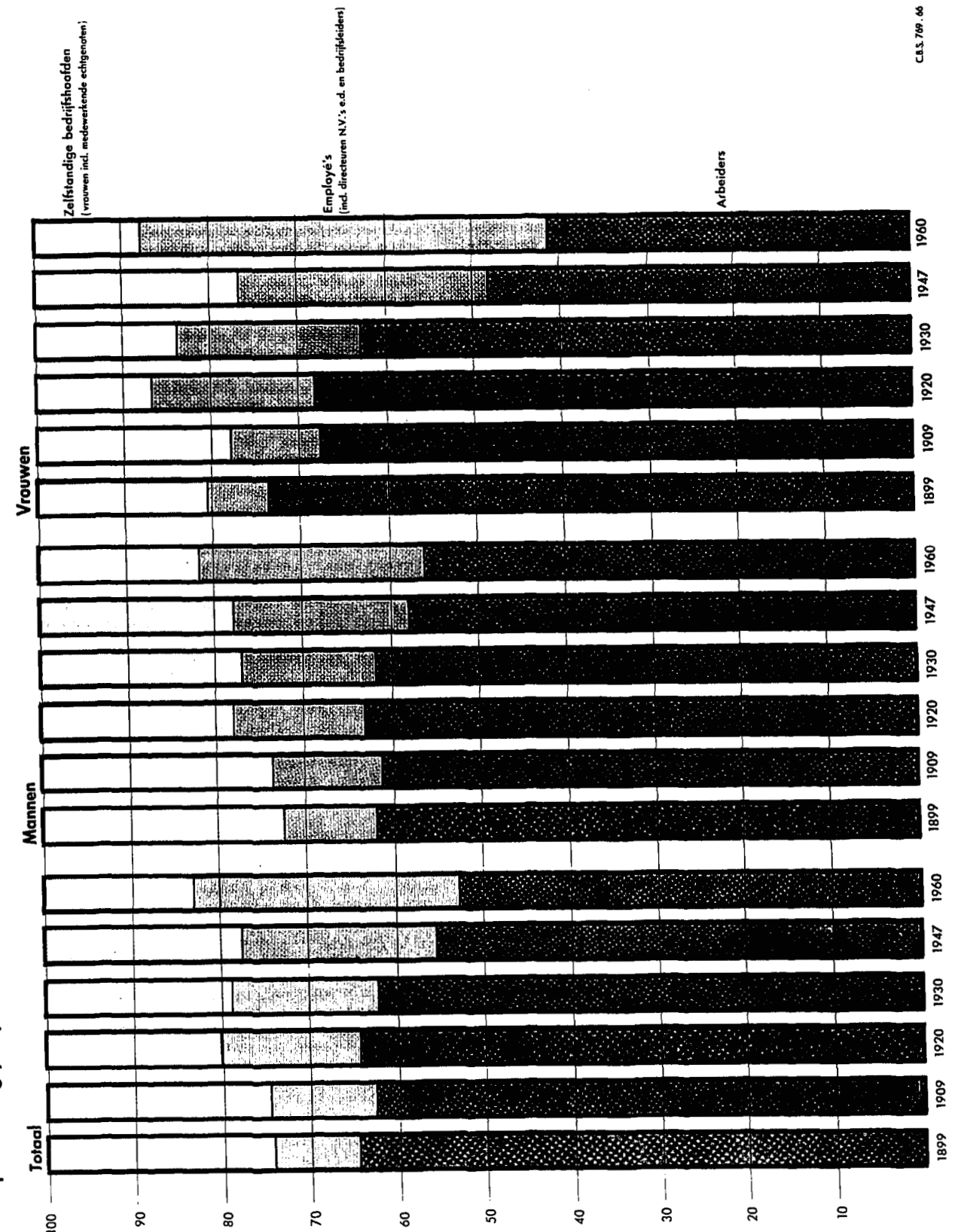
1) Inclusief technische vakspecialisten en tijdelijk niet werkenden welke in de vermelde aantallen van de onderverdeling ontbreken.

2) Exclusief technische vakspecialisten.

3) Zie Technische toelichting en noten bij Tabel 3.

4) Aan de hand van de ondervermelde volgnummers kan in Tabel 3 worden nagegaan welke beroepen als vrij beroep resp. als employé zijn beschouwd.

Grafiek 5
Beroepsbevolking per positie in het bedrijf in procenten van de totale beroepsbevolking, per geslacht

Voor cijfers over de bezetting van afzonderlijke handarbeiders beroepen zij verwezen naar tabel 3. Ook voor deze beroepen loopt de ontwikkeling in de afgelopen veertig jaar sterk uiteen.

Zo blijkt in de sector der agrarische beroepen het aantal landarbeiders zeer sterk te zijn verminderd, speciaal tussen 1947 en 1960; het aantal tuinders- en bollenkwekersknechts vertoont daarentegen tussen 1920 en 1960 een toeneming, terwijl de bezetting van een speciale categorie van arbeidskrachten, te weten die van de hoveniersknechts, plantsoenarbeiders, bloementelersknechts, zelfs is verdubbeld. Verscheidene andere beroepen in de sector van de primaire produktie (waartoe, behalve de landbouw, o.m. ook de visserij en de delfstoffen-winning zijn te rekenen) hebben een belangrijke daling vertoond, o.a. zee- en kustvissers, binnenvissers, griend- en rietwerkers en veenarbeiders. Het aantal onderen bovengrondse mijnwerkers is vermeerderd.

Onder de in het algemeen tot de nijverheid te rekenen beroepen heeft het aantal personen in loondienst, werkzaam in een aantal traditionele beroepen in de afgelopen veertig jaren belangrijk aan betekenis ingeboet. In dit verband zijn o.a. te noemen schoenmakersknechts, -hersteller, wagen- en carrossericemaker, kuiper, hoepelmaker, klompenmaker, sigarenmaker, mandenmaker. Opvallende wijzingen zijn voorts opgetreden in de confectiesector. Het aantal vakkleermakers en coupeurs in loondienst is duidelijk verminderd. Zo ook het aantal huis-, verstel- en kostuumnaaiers, terwijl daarentegen het aantal machinestiksters e.d. in de ateliers veel groter is geworden. In de metaalsector treedt in bijna alle beroepen een zeer sterke toeneming op, niet alleen in de sector van de machinale metaalbewerkers zoals draaiers, schavers, frezers, boorders, zagers, doch eveneens, en in nog sterkere mate, in die van de machinale bankwerkers, automonteurs e.d. Uitzonderlijk sterk is de toeneming van het aantal elektriciëns en lassers. Daartegenover blijkt voor klinkers, ketelmakers en smidsknechts een aanmerkelijke daling. De cijfers voor de verschillende groepen bouwvakarbeiders zijn over de hele linie in 1960 aanmerkelijk hoger dan vroeger en hetzelfde, zij het in wat minder mate, geldt voor de grafische vakken.

Onder de specifieke bij vervoer en verkeer betrokken beroepen was het aantal schippersknechts in 1960 belangrijk lager dan in 1920; voor matrozen en stuurlieden ter koopvaardij geldt het omgekeerde. Vermeldenswaard is voorts de sterke teruggang van het aantal voerlieden en koetsiers, waartegenover een veel grotere toeneming staat van het aantal chauffeurs. De veranderingen in het railverkeer komen tot uitdrukking in het nog maar zeer geringe aantal personen, dat in 1960 ma-

chinist op stoomlocomotieven als beroep heeft opgegeven en het groeiend aantal wagenvoerders.

Op het sterk teruglopend aantal huishoudsters en dienstboden in particuliere huishoudingen is reeds eerder gewezen. Daartegenover is het aantal pakhuis- en magazijnknechts, laders, lossers, sjuouwers aanmerkelijk toegenomen. Vermeldenswaard is voorts de tegengestelde ontwikkeling van het aantal dames- resp. herenkappersbedienden.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de aard van de beroepen van de handarbeiders. Het zou ongetwijfeld van bijzonder belang zijn, indien t.a.v. deze groep een onderscheiding tussen geschoolden, geoefenden en ongeschoolden ter beschikking stond en een indruk kon worden verkregen van de verschuivingen, welke zich in de loop der jaren tussen de omvang van deze drie categorieën hebben voorgedaan.

In het algemeen genomen laten de uitkomsten van de achtereenvolgende volkstellingen een dergelijke vergelijking niet toe. Een rechtstreekse vraag aan de personen met beroep naar de mate van hun geschooldheid is nimmer gesteld. Aan de beantwoording zou bovendien weinig waarde kunnen worden toegekend, omdat daarbij in de regel van overschatting sprake zal zijn. Men zou dus moeten afgaan op de aard van het opgegeven beroep. Ook dit uitgangspunt levert maar in betrekkelijke mate houvast. Het blijft immers in tal van gevallen de vraag of de betrokkene inderdaad vakman is in het door hem opgegeven beroep. Als draaijer geeft zich een massadraaijer op, doch eveneens zijn collega, die op tekening zijn werktuig instelt en afdraait.

Voorts zijn de bij de opeenvolgende tellingen onderscheiden beroepen (beroepsgroepen) niet steeds geheel identiek en dient er bovendien rekening mee te worden gehouden, dat voor verschillende beroepen in de loop van de jaren, b.v. door gewijzigde produktiemethoden, de graad van geschooldheid niet dezelfde is gebleven.

Om de genoemde en meer soortgelijke redenen moest van een verdeling van de handarbeiders naar geschooldheid worden afgezien. Wel is in tabel 3 met een q aangegeven, welke beroepen overwegend door geschoolden worden uitgeoefend. Met deze aanduiding en de voor elke telling gepubliceerde meest gedetailleerde uitkomsten is een globale benadering van de eerderbedoelde verschuiving mogelijk.

Nog kan worden opgemerkt, dat de meer gedifferentieerde beroepsindeling 1960 en het bij deze telling voor de eerste maal bewerkte verband tussen de aard van het beroep en van het genoten onderwijs van de werkenden een uitgangspunt zal bieden voor een vergelijking met de resultaten van volgende tellingen.

Summary

Censuses have been taken in the Netherlands generally every ten years since 1830. The census of 1849 asked for the first time whether people were economically active or not and also asked the nature of their occupations. This has since been done regularly - except in 1869 and 1879 - and fuller information on the economic activity of the population has gradually been obtained, especially since 1899.

The published results by themselves do not indicate the pattern of historic development of the size and structure of the economically active population. The tables and text tables embodied in the present work have been arrived at only after considerable adjustment of the available information. The principal difficulty was the formation of homogeneous occupational and industrial categories. One reason for this is that the number of separately classified occupations and industries has increased in the course of time, partly because of the progressive differentiation and specialisation of economic and social functions. Moreover, the same criteria have not invariably been used during the years for the classifications employed. Furthermore, special groups such as persons in compulsory military servi-

Dutch code	ISIC-code	Categories
0	0	Agriculture, Forestry, Hunting and Fishing
1	1	Mining and Quarrying
2+3	2+3	Manufacturing
4	4	Construction
5	5	Electricity, Gas, Water and Sanitary Services
61, 63, 64, 67	61+64	Commerce
65+66	62+63	Banks, Insurance
7	7	Transport, Storage, Communication
8 (excl. 80+87)	8 (excl. 851)	Services (excl. Domestic Services)
87	851	Domestic Services
9+80	9	Activities not adequately described (Compulsory military services included)

In 1849, nearly half (44%) of the active population was occupied in Agriculture, 24% in Manufacturing industries (including Mining and Quarrying, Construction, Electricity, Gas, Water and Sanitary Services), 11% in Commerce and Transport (including Storage and Communication), 11% in Domestic Services and 7% in Other Services. After that the proportion in Agriculture steadily decreased, the decline being accelerated after 1947, and by 1960 comprised less than 11% of the total economically active population. The share of Manufacturing was 42% in 1960, that of Commerce and Transport 23%. Services (excluding Domestic Services) in 1960 represented 19% of the economically active population and Domestic Services only 3%.

Historical comparison according to industrial status was possible for the period 1899-1960. Three statuses were distinguished, viz: own account workers (including employers), salaried employees and wage-earners (table 2 and text tables 6-8).

ce, persons temporarily not working and married family-workers have not always been treated in the same way. Nevertheless, series of comparable figures as detailed as possible have been constructed.

The results show that the total active population increased from 1849 to 1960 from 1.25 million to nearly 4.2 million. This increase was almost parallel with that of the total population. At the dates of the successive censuses the economically active population represented about 40% of the total population (text table 1).

The available information permitted the compilation of series for the period 1849-1960 of the economically active population by kind of industry (table 2 and text tables 2-5). The series have been based on the industrial classification used in 1960, which is closely related to the International Standard Industrial Classification (1958) recommended by the United Nations. The information from censuses prior to 1960 has been converted as far as possible to this classification. In particular, the main classification into 11 categories in text table 2 practically agrees with the I.S.I.C. divisions:

The total number of own account workers (including employers), which for technical reasons had to include married familyworkers, rose from 499,000 in 1899 to 708,000 in 1960. The total number of employees (salaried employees and wage-earners) increased from 1,422,000 in 1899 to 3,400,000 in 1960 and their proportion in the total economically active population went up from 36% to 47%. Within the category of employees, the position of salaried employees became stronger: in 1899 there were 15 salaried employees per 100 wage-earners; in 1960, 57 per 100.

Classification of the economically active population by occupation was only possible from 1920 onwards and had to be confined to professional workers, salaried employees and wage-earners including family-workers (excluding wives). Own account workers (professional workers excluded) were first classified by occupation in 1960.

Although the classification of occupations used for the 1960 census is basically the same as the International Standard Classification of Occupations of I.L.O., it was not possible to use this for the historical comparison in this work, owing to the very different classifications for previous census-

es. Table 3 and text table 9 show how the occupational structure has changed in this period of changing industrial structure and production methods.

An English translation of the titles of the Tables, the Text tables, the Graphs and the Annex is given in the contents.

TABELLEN

Tabel 1. Beroepsbevolking naar de aard van het bedrijf (bedrijfsklassen, resp. bedrijfs(sub)groepen) en

geslacht, 1889-1960

Bedrijfscategorieën	1960		1947		1930		1920		1909		1899		1889		Bedrijfscode nummers 1960 (Systematische bedrijfsindeling)
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Akkerbouw, veehouderij, e.d.	299 028	36 323	436 396	160 890	443 560	107 610	470 206	88 294	458 347	111 378	455 846	78 748	425 531	71 994	0111, 0151, 0153, 0159
Groente- en fruitteeltbedrijven, e.d.	50 364	2 584	63 949	6 405	49 050	1 277	35 921	1 103	22 972	647	21 043	399	19 453	801	012, 0152
Boomkwekerijen	4 691	183	4 929	138	5 376	61	4 185	61	5 649	38	2 449	24	1 222	8	0131
Bloembollenteeltbedr.	10 823	461	9 806	287	11 094	138	6 589	69	3 665	12	2 625	16	819	11	0133
Bloemteeltbedr., hoveniers, plantsoendiensten, e.d. ...	24 137	540	20 770	620	16 358	203	10 386	102	12 400	260	6 465	396	3 735	41	0132, 0134, 014
Totaal land- en tuinbouw	390 513 (1 470)	40 114 (23)	535 850	168 340	525 438	109 289	527 287	89 629	503 033	112 335	488 428	79 583	450 760	72 855	
Bosbouw e.d.	5 615 (22)	107	6 147	115	4 370	11	4 184	14	2 135	2	2 172	1	1 275	13	02
Jacht	564 (8)	3	153	5	348	-	231	1	510	-	481	1	481	1	03
Zee- en kustvisserij, schelpen- en wiersvisserij	6 762	305	6 313	312	11 977	290	14 547	339	16 174	31	14 512	475	10 354	16	0411, 0413
Oester- en mosselteelt	877	11	932	28	1 190	51	1 189	57	1 412	25	1 199	60	592	40	0412
Zoetwatervisserij	1 762	9	4 174	12	2 468	7	3 326	9	5 114	4	5 378	18	5 082	7	0421
Totaal visserij	9 454 (53)	325	11 419	352	15 635	348	19 062	405	22 700	60	21 089	553	16 028	63	
Kolenmijnbouw	53 102 (63)	768	39 110	358	37 242	83	26 617	73	7 779	4	2 334	1	1 387	1	11
Aardolie- en aardgaswinning	1 344 (5)	137	604	17	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	12
Mergel-, zand- en grindwinning	1 984 (4)	42	1 810	10	1 495	1	1 163	4	452	-	315	1	43	-	13
Zoutwinning	608	71	451	40	152	-	158	-	-	-	-	-	-	-	191
Veenderijen	2 498 (76)	142 (1)	8 232	799	8 767	1 804	14 439	3 210	12 152	2 623	11 868	1 509	11 195	2 081	199
Totaal delfstoffenwinning	59 536 (148)	1 160 (1)	50 207	1 224	47 656	1 888	42 377	3 287	20 383	2 627	14 517	1 511	12 625	2 082	
Slachterijen, vleeswarenfabr., e.d.	17 858	2 146	7 768	549	7 553	624	1) 4 076	1) 328	837	99	191	13	65	2	200
Zuivel- en melkproduktenfabr.	27 241	2 441	23 140	2) 1 202	18 797	760	14 419	629	7 899	297	4 995	451	1 066	219	201
Conservenfabr., inmakerijen (groenten en fruit)	6 825	1 895	5 997	1 408	1 966	836	1 526	533	887	418	626	233	143	57	202
Visbewerkingsinrichtingen	1 867	559	2 861	168	1 500	169	1 305	163	451	181	191	101	156	17	203
Meelfabr., graanmalerijen, veevoederfabr., e.d.	14 248	1 011	10 607	858	10 562	417	8 036	267	7 200	90	6 256	121	6 539	118	2041, 2042, 2083, 2084
Gort- en rijstpellerijen, haveremoutfabr.	750	133	998	128	1 073	126	641	22	1 462	62	1 233	82	582	17	2043
Aardappelmeelfabr.	1 191	115	1 799	123	1 389	30	1 697	48	1 213	39	897	8	571	40	2044
Broodfabr., broodbakkerijen, e.d.	38 033	1 594	52 706	1 303	48 323	1 641	3) 36 420	3) 1 256	3) 32 988	3) 721	3) 30 862	3) 537	3) 25 301	3) 512	2050, 2051, 6406
Banketbakkerijen	6 380	141	10 112	210	8 718	578	7 869	1 233	6 381	297	4 246	177	3 692	76	2052
Koek-, biscuit- en beschuitfabr.	6 737	4 019	4 010	1 924	2 661	2 239	3 724	42	3 703	21	3 639	39	2 743	89	2053
Suikerfabr. en -raffinerijen	4 653	200	3 281	76	3 173	75	6 674	3 696	4 131	1 468	2 604	715	1 116	326	206
Cacao-, chocolade- en suikerwerkfabr.	8 861	5 398	7 220	3 980	6 901	5 112	5 781	92	3 079	11	2 454	7	2 413	12	207
Olie-, spijsolie- en -vettenfabr.	3 966	324	2 854	179	4 285	132	4 547	1 932	2 189	153	1 707	53	958	26	2081
Margarinefabr.	2 309	296	936	285	2 353	934	77	91	35	40	33	39	19	26	2082
Vermicelli- en macaronifabr.	523	215	319	148	114	69	122	19	47	-	14	-	8	-	2085
Bakkerij grondstoffenfabr.	1 216	231	870	169	252	28	564	28	408	26	354	69	279	112	2086
Stijfselabrieken	650	71	602	57	700	9	232	10	265	11	136	3	88	4	2087
Glucose- en stroopfabr.	147	5	245	16	304	9	515	174	372	108	212	47	519	105	2088
Koksbedrijven en kokerijen	272	73	252	83	784	132	304	7	90	-	29	2	14	-	2089
Ruwijfabrieken	178	8	341	7	431	11	1 022	599	410	241	215	295	127	133	2091
Koffiebranderijen en theepakkerijen	1 460	660	1 647	615	1 628	1 049	214	28	235	32	271	56	250	36	2092
Koffiestroopfabr. en cichoreibranderijen	47	2	119	13	151	11	251	22	219	9	216	5	168	4	2093
Azijnfabr.	219	32	343	43	259	25	132	18	101	27	80	2	52	1	2094
Mosterd- en specerijenfabr.	181	68	318	55	225	34	411	15	464	5	432	4	352	2	2095
Zoutziederijen	64	8	171	3	323	6	-	-	-	-	-	-	-	-	2096
Voedingsmiddelenfabr. n.e.g.	835	301	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2099 4), 2080, 2090
Totaal voedingsmiddelennijverheid	146 925 (214)	21 959 (13)	139 516	13 602	124 425	15 083	100 559	11 252	75 066	4 356	61 893	3 059	47 221	1 934	
Gist- en spiritusfabr., branderijen	1 359	73	1 275	74	1 474	34	1 442	27	1 683	10	2 071	16	1 946	10	2111, 2099 gedeeltelijk
Distilleerderijen en likeurstokerijen	2 721	587	2 603	413	2 439	300	2 373	268	1 949	46	1 284	16	812	10	2112
Bierbrouwerijen en mouterijen	5 688	517	4 514	230	4 219	117	3 216	50	3 885	5) 39	5) 3 606	5) 57	5) 3 114	5) 48	212
Limonade- en mineraalwaterfabr.	2 726	222	2 234	182	1 154	103	841	57	357	13	367	4	187	4	213
Totaal alcoholische en niet-alc.drankenfabr.	12 498 (4)	1 399	10 626	899	9 286	560	7 872	402	7 874	108	7 328	93	6 059	72	

N.B. Zie voor Technische toelichting Bijlage 1A en voor verklaring van de noten aan het slot van deze tabel.

Tabel 1 (vervolg)

Bedrijfscategorieën	1960		1947		1930		1920		1909		1899		1889		Bedrijfscode nummers 1960 (Systematische bedrijfsindeling)
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Tabaksfabrieken	1 891	830	1 469	582	1 969	1 038	2 373	813	2 203	593	1 951	230	15 891	1 112	221
Sigarenfabrieken en sigarenmakerijen	8 462	3 089	12 104	2 327	22 028	4 094	25 747	2 968	24 050	1 822	20 093	1 410	15 891	1 112	222
Sigarettenfabrieken	1 191	937	819	932	1 070	1 690	428	851	33	88					223
Totaal tabaksnijverheid	11 572	4 859	14 392	3 841	25 067	6 822	28 548	4 632	26 286	2 503	22 044	1 640	15 891	1 112	
	(28)	(3)													
Katoenspinnerijen, -spoelers, -twijnerijen, e.d. n)	10 401	2 813	6 520	3 140	5 017	3 665	3 540	2 629	3 269	2 932	2 062	2 863	17 442	6 872	2311-2313
Katoenweverijen e.d., veredelingsbedrijven	32 424	6 947	21 730	5 391	26 946	9 001	21 047	8 090	22 725	8 382	20 639	5 988	17 442	6 872	2310, 2314, 2361
Wolwasserijen	117	14	233	12	90	9	67	9	74	9	78	12	82	3	2321
Wolspinnerijen, -handbreigaren- en sajefabr., e.d.	6 397	1 661	5 450	1 322	3 277	1 330	3 214	1 214	1 602	1 232	1 431	1 117	6 462	1 947	2322, 2323, 2391-2393, 2496
Wolweverijen, haarbewerlingsinr.	9 781	3 024	8 613	2 422	6 705	1 977	5 842	1 799	6 104	2 249	3 957	936	6 462	1 947	2324+2398
Tapijtindustrie, kokosmattenfabr.	4 603	696	2 675	415	2 742	397	1 899	414	1 369	275	1 376	190	651	149	2331, 2396
Dand-, kant-, passamentfabr.	1 597	770	1 298	714	1 133	830	1 174	766	770	337	743	366	602	129	2334
Vlasserijen	1 163	24	2 759	132	1 378	112	2 772	427	1 620	203	1 359	185			2351
Vlasspinnerijen	214	80	130	85	47	70	28	56	11	13	-	71			2352
Jutespinnerijen	601	106	220	208	341	389	274	347	77	267	58	164	4 385	436	2353
Juteweveerijen	731	45	665	52	1 636	544	856	295	655	250	687	233			2354
Tricot- en kousenindustrie	5 871	10 535	3 963	7 274	1 990	6 028	995	4 882	476	2 637	306	2 228	72	903	237
Touwfabrieken	1 843	245	1 889	209	2 215	600	2 051	366	1 661	143	2 012	104	2 729	87	2380-2381
Nettenfabrieken	702	185	549	68	535	475	401	1 033	363	979	210	173	66	291	2382
Rieten- en biezenmattenmak., stoelenmattenrijen	778	17	1 479	58	1 025	24	611	112	1 742	229	1 298	294	1 232	152	2394, 2632
Linoleum-, vloerzeil-, kunstlederfabr.	2 440	231	965	45	884	47	379	5	112	9	84	-	12	-	2395, 2397
Textielnijverheid n.e.g.	145	17													2399
Totaal textielnijverheid	79 749	27 423	59 138	21 767	56 021	23 496	45 150	22 444	42 630	20 146	36 300	14 924	33 735	10 969	
	(141)	(13)													
Schoenfabr., schoenmakerijen en -reparatie-inr., e.d.	24 250	5 208	27 759	3 504	28 797	2 976	27 432	2 314	29 905	1 727	33 238	1 327	31 570	571	241, 242
Kledingind., huishoudtextielgoederenfabr., e.d.	24 293	64 191	26 751	69 182	28 213	51 228	27 007	56 116	24 377	46 964	24 884	37 276	23 494	28 253	2430-2462, 2472, 2491, 8914
Bontfabr. en bontwerkerijen	752	673	1 052	904	747	616	538	571	184	179	78	49	-	-	2471
Dames- en herenhoeden-, mutsen- en pettenfabr.	491	1 033	952	2 797	694	4 718	795	6 359	809	5 845	846	5 783	985	5 656	2481, 2482
Paraplufabr. en reparatie-inrichtingen	73	91	208	108	227	316	238	205	236	179	249	140	281	69	2483
Mode-artikelenfabr. n.e.g.	297	615	250	658	112	240	54	163	1	8	.	.	12	3	2489
Borduurlin., stoffknopen-, lampekappen- en sierkunst-art. fabr.	1 047	1 762	1 011	2 484	647	1 792	438	1 348	138	648	105	377	93	214	2492, 2499, 3992, 3993
Dekentstikkerijen	219	229	153	109	66	218	28	208	25	144	54	122	277	200	2493
Zeilmakerijen, tenten- en dekkledenfabr.	1 366	316	994	71	774	20	865	32	876	6	1 001	4	1 023	4	2494
Zakkennaaijerijen en -stopperijen	613	151	515	148	401	110	298	129	174	287	.	.	90	21	2495
Totaal schoennijv., kleding- e.a. textielwarenfabr.	53 572	74 386	59 645	79 965	60 678	62 234	57 693	67 447	56 725	55 987	60 455	45 078	57 825	34 991	
	(171)	(117)													
Houtzagerijen en schaverijen	4 036	93	5 336	54	5 266	19	6 981	47	5 234	3	2 926	6	3 224	7	2511, 2512
Houtbereidingsinrichtingen	303	13	204	8	221	4	230	-	80	-	22	1	9	-	2513
Triplex-, fineer-, vezelplaat-, timmer- en houtwaren- fabr. n.e.g.	17 385	694	11 778	385	10 625	194	7 572	81	5 734	45	4 278	39	4 035	16	2519, 252, 253, 2591, 2599
Kistenmakerijen en -fabr.	4 845	207	3 832	91	4 223	75	2 574	42	1 812	17	1 070	15	814	8	2541, 2542, 2593
Kuiperijen	615	15	1 188	26	2 557	12	2 977	18	4 006	21	4 318	25	5 684	33	2543
Mandenmakerijen	953	17	2 140	35	3 559	24	4 532	42	4 077	32	3 693	35	3 101	22	2544
Klumpenmakerijen	1 212	14	3 449	54	4 984	35	6 367	41	6 348	16	6 386	32	6 744	20	258
Lijstenfabr. en encadreer-inrichtingen	577	38	1 031	39	1 103	56	1 016	49	740	94	522	11	277	5	2592
Zonneschermen en rolluikenfabr.	604	52	572	25	505	38	401	14	282	3	152	4	110	4	2594
Kurkwarenfabr.	350	46	213	60	208	28	318	83	329	56	288	2	363	2	2595
Totaal klasse houtnijverheid (excl. meubelnijv.)	30 939	1 189	29 743	777	33 251	485	32 968	417	28 642	287	23 655	170	24 361	117	
	(59)														
Meubelfabr. en -makerijen, behangerijen, stoffeederijen ..	33 151	2 014	34 542	993	27 841	1 100	22 045	921	19 158	355	15 296	181	12 592	43	2611-2613, 2631, 2641
Biljartfabr. en -reparatiebedrijven	107	4	151	8	167	1	128	-	154	-	140	1	119	2	2614
Rietmeubelfabr.	1 098	39	1 084	77	841	12	1 328	36	579	15	450	4	142	2	2621
Bedden- en matrassenmakerijen	1 534	506	1 588	307	1 040	56	625	94	519	69	371	38	278	32	2651
Totaal meubelnijverheid	35 991	2 564	37 365	1 385	29 889	1 169	24 126	1 051	20 410	439	16 257	224	13 131	79	
	(101)	(1)													
Houtslip- en cellulosefabr.	411	17	392	3	284	5	328	-	57	-	-	-	-	-	271
Papierfabr.	8 918	931	4 986	367	5 671	922	3 747	591	3 091	648	1 875	436	1 552	430	272
Stronkartonfabr.	3 145	89	2 860	31	2 987	19	2 869	7	1 724	5	889	18			273
Papierwarenfabr., golfkartonfabr.	8 128	2 170	3 328	1 235	1 663	790	1 062	609	415	187	403	183	422	70	274, 2751
Kartonagefabr.	4 147	1 843	2 461	1 561	1 424	2 042	756	1 444	397	580	245	235	358	96	2752
Totaal papiernijverheid	24 757	2 052	14 027	3 197	12 029	3 778	8 762	2 651	5 684	1 420	3 412	872	2 332	596	
	(8)	(2)													

a) incl. rayon vezelgaren-, e.a. vezelgarenfabr. n.e.g.

Tabel 1 (vervolg)

Bedrijfssector	1960		1947		1930		1920		1909		1899		1889		Bedrijfscode nummers 1960 (Systematische bedrijfsindeling)
	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	N.	V.	M.	V.	
Boek- en diepdruckkerijen, uitgeverijbedr., journalisten, e.d.	43 539	9 265	34 895	5 838	29 528	3 543	6) 1 087	6) 17 042	6) 441	12 051	194	7 635	24	281, 285, 8587, 8591	
Steen- en offscldrukkerijen, e.d.	4 129	666	2 471	441	2 856	395	2 620	2 257	39	1 682	23	1 223	24	282, 8588	
Chemigrafische bedrijven	2 160	120	1 325	65	1 085	31	472	71	213	2 638	68	2 650	28	283	
Boekbinderijen	4 761	1 842	3 080	1 574	4 564	900	4 458	3 113	285	11 508	76	291, 292	293	284	
Totaal grafische nijv., uitgeverijen, e.d.	54 654	11 898	43 771	7 918	38 033	4 873	6) 2 163	6) 22 483	6) 693	16 311	285	11 508	76	281, 285, 8587, 8591	
Leerlooiijen, peisberedrijen	4 155	226	4 467	136	3 862	101	2 915	2 450	16	2 609	19	2 516	29	291, 292	
Drijfriemen-, e.a. techn. lederwarenfabr.	4 205	39	3 366	26	3 554	16	344	158	1	87	-	104	-	293	
Lederwarenfabr. n.o.g.	4 739	1 861	5 619	1 557	2 265	312	2 321	2 145	33	2 029	23	2 422	23	294	
Totaal leerlooiijen en lederwarenijv. (excl. schoenen)	9 177	2 127	10 452	1 719	6 481	429	5 580	4 753	52	4 725	42	5 042	52	301, 302	
Totaal rubbernijverheid	10 952	1 197	5 747	658	1 623	484	1 399	192	13	103	1	52	-	311, 312	
Kunsmeststoffenfabr.	8 699	219	3 881	51	3 541	27	1 311	990	-	347	-	146	-	311, 312	
Zwavelzuurfabr.	345	6	529	62	431	7	262	114	7	413	7	325	3	311, 312	
Verf- en kleurstoffenfabr., e.d.	2 456	214	1 047	76	1 373	96	1 026	1 019	32	413	1	7	7	312	
Kunsmatige en synthetische garen- en vezelfabr. b)	13 138	1 449	6 777	869	3 989	4 709	507	504	1	163	2	121	1	3131	
Springstoffen- en pyrotechn.fabr.	259	35	191	6	270	10	220	169	1	7	7	7	7	3151	
Samengeperste gassenfabr.	946	154	837	103	459	52	193	20	17	7	7	7	7	3152	
Etherische oliën-, essence-, reuk- en smuakstoffenfabr.	1 668	321	929	196	416	81	310	38	5	193	8	118	10	3155	
Verfmalerijen, vernis- en lakstokerijen	6 108	918	4 141	400	2 308	181	1 615	353	7	667	124	317	33	316	
Zeeplabr.	1 899	835	2 075	668	1 696	611	1 665	915	183	76	7	7	7	3171	
Sodanruffinderijen	161	48	393	21	128	3	96	76	2	7	7	7	7	3172	
Poetsmiddelenfabr.	701	697	943	802	236	173	234	48	3	76	23	25	10	3174	
Kosmetische artikelen-, parfumeriefabr., e.d.	6 482	3 102	3 732	1 945	1 243	531	798	34	46	205	13	117	1	3175	
Genees- en verbandmiddelenfabr.	1 273	138	1 049	92	930	59	873	13	1	51	6	18	-	3180, 3181, 3912	
Lijm-, gelatine- en plakmiddelenfabr.	1 760	262	356	224	240	54	282	117	18	304	171	385	218	3191, 3192	
Inktfabr.	248	154	316	180	195	153	217	148	253	868	497	550	435	3194	
Luciferfabr.	230	120	393	85	678	240	601	814	438	726	52	386	6	3195	
Kaarsen- en lichtfabr.	19 459	3 441	5 293	690	2 268	383	1 286	125	290	4 031	906	2 513	709	314, 3153, 3154, 3159, 3173, 3182, 3196, 3199, 3393, 3981, 3110, 3150, 3170, 3190	
Overige chemieën- en chem. produktenfabr., plastic-artikelenfabr., e.d.	65 642	12 421	33 811	6 785	20 930	7 771	11 693	2 213	1 352	4 031	906	2 513	709	321, 3290, 3291, 3292, 3293	
Totaal chemische industrie	10 031	1 086	1 493	29	82	1	242	1	2	49	2	4	-	321, 3290, 3291, 3292, 3293	
Petroleumraffinaderijen, e.d.	757	63	629	13	237	-	200	-	-	3	-	25	-	321, 3290, 3291, 3292, 3293	
Koolteerdistillatie	491	54	567	32	681	37	507	30	-	3	-	25	-	321, 3290, 3291, 3292, 3293	
Bitumineus daksbedekkingsmateriefabr.	298	2	256	2	362	2	438	1	-	149	-	126	4	321, 3290, 3291, 3292, 3293	
Brikettenfabr.	11 580	1 205	2 943	76	1 362	40	1 387	32	2	201	2	155	4	321, 3290, 3291, 3292, 3293	
Totaal petroleum en steenkoolproduktenfabr.	12 455	184	12 161	96	17 427	75	14 381	179	601	12 723	656	7 858	517	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Baksteenfabr., e.d.	2 987	121	2 596	32	3 270	49	2 545	2 494	24	2 105	28	994	26	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Muurtegel-, bouwafdewerk-, grof- en fijnaafdewerkfabr.	6 169	1 190	4 971	1 061	4 947	1 375	4 122	4 173	1 697	3 514	1 360	2 438	1 099	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Glasfabr., optische glasbewerking en optiecienswerkpl.	9 380	891	7 653	456	6 718	484	8 455	6 239	432	3 618	272	2 448	274	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Cementfabrieken	1 018	12	552	8	307	3	79	1	4	396	-	129	-	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Beton- en cementwarenfabr.	16 121	472	6 843	103	3 834	48	2 634	1 081	4	2 373	9	2 054	11	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Steenhouwerijen	2 189	37	2 876	33	2 425	37	2 232	2 586	12	2 329	2	337	3	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Kalkfabr., steen-, grit-, krijtmalerijen	2 765	41	802	14	523	7	618	5	1	329	2	337	3	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Kalkzandsteenfabr.	1 368	32	676	9	1 008	9	616	1	-	322	-	899	3	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Beeldenfabrieken (gips, e.d.)	8) 179	8) 16	646	59	693	18	787	24	9	322	1	899	3	331, 3325, 3321-3323, 3324, 3326, 3341, 333, 3932, 3933, 3351, 338, 337, 3391, 3394, 3392, 3395	
Totaal steen-, glas-, aardewerk-, cementwarenfabr.	52 702	2 996	39 776	1 871	41 152	2 105	36 469	2 407	31 740	25 380	2 328	17 157	1 933	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
Hoogovens, staalfabr. en staalwalserijen	13 965	770	4 953	125	932	23	54	9	4	3 488	5	2 226	2	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
IJzer- en metaalgieterijen	13 946	546	10 830	105	9 087	75	9 523	44	4	3 488	5	2 226	2	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
Stalenbuisfabr.	1 721	59	641	20	246	6	188	4	-	-	-	-	-	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
Tinfabr.	436	42	332	18	65	3	214	-	-	-	-	-	-	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
Zinkfabr.	2 301	32	525	3	676	29	918	37	17	138	27	2 226	2	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
Wals- en persbedr., metaalsmelterijen	33 224	1 597	18 434	367	11 620	140	10 897	94	5 858	3 626	32	2 226	2	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	
Totaal metallurgische industrie	53 224	1 597	18 434	367	11 620	140	10 897	94	5 858	3 626	32	2 226	2	341, 3421, 3435, 3422, 3431, 3432, 3433, 3434	

b) excl. rayonvezelgaren-, e.a. vezelgarenfabr. n.o.g.

Tabel 1 (vervolg)

Bedrijfscategorieën	1960		1947		1930		1920		1909		1899		1889		Bedrijfscode nummer 1960 (Systematische bedrijfsindeling)
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Draadind., schroeven-, bouten-, moeren-, klinknagelfabr.	6 836	628	4 138	242	2 873	236	2 307	104	1 733	87	1 141	60	268	17	351, 3522
Verwarmingsapparatenfabr. (g66n elektr.)	6 353	301	3 405	140	1 067	25	738	18	9) 210	9) 1	506	3	42	-	354
Blikwarenfabr.	5 771	407	3 284	267	2 596	563	2 302	496	1 762	93	1 774	58	1 531	7	3550, 3551
Emaillere- en emaillerebedr.	2 485	214	2 094	112	1 809	175	1 010	108	701	89	198	35	30	1	3561
Graveer- en stempelfabrieken	520	53	440	11	330	20	212	26	81	4	101	2	272	2	3572, 3994
Smederijen, constructiewerkplaatsen, ijzer-, staal- en metaalwarenfabr. e.d., n.e.g.	77 964	4 055	54 526	1 952	43 772	1 239	32 651	866	29 527	497	30 527	466	10) 33 790	10) 390	3521, 3529, 353, 3552, 3553, 3562-3569, 3571, 3573, 358, 359
Totaal ijzer-, staal-, metaalwarenfabr., smederijen en constructiewerkplaatsen	100 356 (427)	5 659 (1)	67 887	2 724	52 447	2 258	39 220	1 618	34 014	771	34 247	624	35 933	417	
Machinebouw (excl. weegwerktuigen)	77 101	4 275	44 305	1 372	31 931	646	30 050	480	16 757	33	10 796	3	2 349	5	361, 362, 3640-3681, 3688, 3689, 369
Gas- en watermeterfabr.	907	87	899	18	930	18	691	78	616	7	.	.	25	-	3682
Wapenfabr.	2 017	119	469	5	2 049	97	1 810	43	1 207	1	1 484	-	631	1	3683
Totaal machinebouw e.d.	80 238 (213)	4 481	45 673	1 395	34 910	761	32 551	601	18 580	41	12 280	3	3 005	6	
Elektr. draad- en -kabelfabr.	4 676	383	1 994	197	1 344	411									
Elektrotechnische industrie, -reparatie en installatiebedr.	99 178	16 155	50 222	6 208	32 121	7 333	20 478	4 081	3 508	1 412	908	363	175	13	371
Totaal elektrotechn. ind., reparatie en install. bedr.	103 950 (96)	16 544 (6)	52 216	6 405	33 465	7 744	20 478	4 081	3 508	1 412	908	363	175	13	372-379, 4211
Scheepsbouw-, reparatie en -sloperijen	52 865	1 428	39 451	566	34 959	228	35 220	185	22 886	25	16 110	35	8 553	32	381
Spoorwegwerkplaatsen	3 639	24	6 714	23	6 774	5	9 284	6	8 226	6	4 762	-	10) .	10) .	3822
Vliegtuigfabr. en -reparatiebedrijven	8 034	342	3 696	64	583	13	211	7							387
Auto-, rijwiel-, wagenfabr. en -reparatie, wagenmakerijen, e.d. n.e.g.	73 573	3 122	56 309	940	24 811	277	19 883	297	10 702	89	6 893	66	4 891	39	3821, 383-386, 389
Totaal transportmiddelenfabr.	138 446 (335)	4 916	106 170	1 593	67 127	523	64 598	495	41 814	120	27 765	101	13 444	71	
Instrumentenfabr. (excl. muziekinstr.), weegwerktuigen- en winkelmachinefabr.	5 428	569	3 171	212	2 172	205	1 692	207	1 042	24	998	8	954	3	3911, 3921, 3931, 3631
Klokken-, uurwerkfabr., -reparatiebedr., e.d.	2 822	44	3 340	34	2 589	16	2 624	55	2 550	17	2 504	15	2 575	15	394
Goud-, zilvermederijen	2 419	280	3 385	236	2 620	239	4 117	363	3 111	158	2 682	70	2 559	55	3951
Diamantnijverheid	1 008	151	1 481	177	6 276	643	9 408	1 061	9 181	1 002	8 860	1 091	9 981	425	3952
Muziekinstrumentenfabr. en -reparatiebedr.	1 816	33	1 422	20	1 110	42	1 476	41	1 031	7	817	8	515	4	396
Borstel- en bezemfabr.	1 780	201	2 795	219	1 813	215	1 996	210	1 736	104	2 075	52	1 883	30	3991
Strohuizenfabr.	103	5	237	6	392	131	528	417	445	178	162	216	141	115	3995
Industriële en ambachtsbedrijven n.e.g.	777	320	950	170	365	86	214	36	380	175	334	66	203	67	3999
Totaal overige industriële en ambachtsbedr.	16 229 (76)	1 603	16 781	1 074	17 337	1 577	22 055	2 390	19 476	1 665	18 432	1 526	18 811	714	
Water-, spoor-, wegenbouw, heiersbedr.	84 044	927	49 463	168	51 508	256	41 458	400	19 957	14	13 122	4	16 196	19	411, 4122
Burgerlijke en utiliteitsbouw, schoorsteen- en ovenbouwerijen	182 475	2 096	122 102	861	130 115	503	93 977	150							4121, 4123, 4124
Vloerleggersbedrijven	3 338	45	1 450	22	1 231	6	547	4	92 511	165	81 817	187	11) 67 576	11) 155	4126
Sloperijen van bouwwerken	1 920	10	2 231	12	505	5	328	3							4127
Dakdekkersbedrijven	2 899	15	2 772	7	1 927	5	1 797	4	1 893	3	2 262	10	2 121	5	4125
Stukadoors- en wittersbedrijven	10 636	21	6 465	17	8 334	3	5 450	4	5 234	4	4 599	13	3 328	2	413
Schildersbedrijven	44 918	228	38 288	305	39 232	99	26 824	106	27 831	112	23 946	129	20 037	107	414
Totaal bouw- en aanverwantebedr.	332 135 (1 905)	3 342	222 771	1 392	232 852	877	170 381	671	147 426	298	125 746	343	109 258	288	
Loodgieterijen, gas-, water-, e.v.-, koel- e.d. installatiebedr.	27 967 (255)	747	19 125	431	17 258	175	11 238	134	5 130	29	3 856	13	3 159	13	422, 423
Isolatie- en constructiebedrijven e.d.	3 982	136	1 689	45	897	32	704	16	410	8	326	6	155	-	424, 3399
Cultuurtechnische werken	9 467 (11)	388	25 985	213	1 871	36	2 096	32	590	4	74	-	8	-	431
Electriciteits-, gas-, waterleiding-, cokesbedr.	38 391 (13)	2 041	28 881	1 182	23 724	679	21 510	645	10 951	32	5 314	12	2 131	3	51, 52, 3294
Reinigingsdiensten, e.d.	8 732	114	7 823	53	7 253	103	7 813	86	5 208	20	3 885	16	2 852	18	531, 8951
Polderbemalingsinrichtingen	766	6	983	1	1 158	3	1 415	13	12) .	12) .	12) .	12) .	12) .	12) .	532
Totaal reinigingsdiensten en bemalingsinr.	9 508 (10)	120	8 806	54	8 411	106	9 228	99	5 208	20	3 885	16	2 852	18	

Tabel 1 (vervolg)

Bedrijfscategorieën	1960		1947		1930		1920		1909		1899		1889		Bedrijfscode nummers 1960 (Systematische bedrijfsindeling)
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Groothandel; detailhandel niet in winkels	233 742 (1 011)	34 983 (30)	184 084	20 437	176 609	16 619	151 464	617 656							61, 64 (excl. 6406)
Detailhandel in winkels	136 308 (243)	158 430 (276)	122 423	133 900	140 706	87 185	83 297	49 198	6) 203 401	6) 47 657	3) 168 569	3) 40 108	3) 120 189	3) 30 348	63
Exploitatie van en handel in onroerende goederen	5 383 (8)	1 227	6 142	917	2 370	367	.	.	.	.	.	.	.	.	67
Totaal handel	375 433 (1 262)	194 640 (306)	312 649	155 254	319 685	104 171	234 761	66 854	203 401	47 657	168 569	40 108	120 189	30 348	
Banken e.n. financiële instellingen	29 477 (20)	12 261 (4)	22 449	7 207	23 158	4 788	24 618	5 078	9 570	435	5 846	47	13) 1 682	13) 23	65
Verzekeringswezen	43 132 (54)	15 288 (3)	28 110	9 013	16 716	3 501	12 820	3 779	7 646	445	4 069	74	13) 1 085	13) 13	66
Totaal bank- en verzekeringswezen	72 609 (74)	27 549 (7)	50 559	16 220	39 874	8 289	37 438	8 857	17 216	880	9 915	121	13) 2 767	13) 36	
Spoorwegen	26 333 (13)	1 679	32 361	1 964	36 512	765	53 493	1 698	31 254	1 163	20 290	1 115	13 917	792	711 7211
Tramwegen	5 937	238	8 563	334	13 912	195	.	.	.	.	.	.	.	.	7212
Autobusdiensten (diligences, paardentram)	12 783 (9)	991 (1)	6 045	1 599	18 402	268	3 687	104	753	9	2 009	15	14) .	14) .	
Taxi-, autoverhuur-, toerwagenbedr., e.d.	10 429	480	10 397	495			3 267	45	6 046	65	5 783	61	3 264	57	7311, 7312, 733 7313
Stalhouderijen	80	8	746	33	1 349	24	31 244	3) 909	3) 23 894	278	13 771	173			732, 8913
Wegvervoer van goederen, e.d.	47 661 (786)	2 667 (1)	38 928	1 986	3) 30 750	3) 382	.	.	.	.	.	.	.	.	
Laad-, los-, overslag-, cargadoors-, veem- en pakhuis- bedr., e.d.	31 674 (269)	1 655 (3)	19 461	462	32 716	943	20 257	287	24 543	55	5 865	58	15) 42 530	15) 903	7521, 7711, 7712, 7811
Zeevaart, reddings- en bergingsdiensten	48 370 (568)	1 981 (2)	23 714	657	26 729	639	28 810	471	13 186	100	8 724	28	8 514	35	741, 7523
Binnenvaart	26 235	2 573	33 927	964	44 576	720	41 168	588	37 569	406	35 169	433	34 241	390	751
Loods- en seinwezen	1 705	19	1 009	11	1 297	11	1 737	3	1 282	2	1 251	-	1 190	-	7524
Sluis- en havenwezen	2 847	137	2 923	95	2 562	84	2 386	72	1 674	66	1 378	39	125	7	7525 761
Luchtvaart	7 303 (18)	1 700 (2)	3 373	508	372	31	37	2							
Reisbureaus	1 474	816	394	233	423	125	.	.	.	.	.	.	.	.	7713 7714
Pijpleidingexploitatie (olie, aardgas)	39	2													
Posterie, telegrafie, telefonie	43 334 (25)	6 948 (16)	32 090	8 173	19 119	5 161	22 342	5 865	13 555	1 763	8 528	634	6 124	196	7910-7913 7914
Radiozend-, ontvang- en distributiebedr.	2 635	245	2 206	197	1 412	118									
Totaal vervoers-, opslag-, communicatiebedr.	268 839 (1 688)	22 139 (25)	216 137	17 711	230 131	9 466	208 428	10 044	153 756	3 907	102 768	2 556	109 905	2 380	
Land-, zee- en luchtmacht in tijdelijke dienst	77 441	-	155 719	1 894											80
Overheidsdiensten, publiekrechtelijke (bedrijfs) organen (geen bedrijven)	55 752	14 547	66 820	19 836	10 321	1 965	10 780	2 478	12) 9 674	12) 205	12) 10 138	12) 88	12) 8 122	12) 34	8111, 812
Ambassades, gezantschappen, consulaten	356	309	329	177	273	66	262	91	84	1	51	-	65	-	8112
Land-, zee- en luchtmacht (beroepspersoneel)	64 491	2 832	18 807	419	11 834	93	17 890	256	20 001	1	19 596	26	20 880	-	8113
Belastingkantoren, kadaster, loterijkantoren e.d.	19 593	2 438	18 534	1 962	12 619	961	12 304	907	7 517	104	6 350	77	5 310	48	8114, 8995
Rechts-, politie-, gevangeniswezen, bewakingsdiensten ...	26 732	2 553	18) 39 655	18) 3 195	16) 19 557	16) 564	19 492	501	10 883	88	8 577	59	17) 8 485	17) 40	8115, 8598
Brandweer	1 756	19	1 635	13	564	4	799	5	462	-	343	-	-	-	8116
Diensten voor overheidstoezicht	7 687	1 586	7 557	1 113	2 226	366	1 564	190	461	35	162	7	111	-	8117
Totaal overheidsdiensten n.e.g., publiekrechtelijke orga- nen	176 596 (229)	24 312 (28)	153 337	26 715	57 394	4 019	63 091	4 428	49 082	434	45 217	257	42 973	122	
Kleuteronderwijs	52	12 745	53	6 643	13	5 698	3	3 931							8211
Lager en uitgebreid lager onderwijs	32 442	33 245	24 773	22 939	24 682	29 365	21 406	25 767							8212-8214
Vorbereidend hoger en middelbaar onderwijs	10 782	3 798	19) 4 938	19) 1 937	5 431	1 825	4 265	1 015							822
Hoger onderwijs, theologische hoge scholen	8 545	2 449	19) 4 343	19) 887	3 034	378	2 666	276							823
Opleidingen voor onderwijzers, kleuteronderwijzersessen ...	1 332	935	581	841	828	1 295			24 807	23 641	20 269	14 196	16 220	8 818	8271, 8272
Muziek-, toneel- en balletscholen	713	705	342	278	384	329									8282
Muziekleraren (voor eigen rekening)	988	1 052	1 236	1 551	863	1 356	4 121	4 823							8283
Nijverheidsonderwijs, dans-, sport-, autorijsscholen en andere scholen en cursussen n.e.g.	17 469	13 099	8 715	8 694	4 336	5 250									824, 825, 826, 8279, 8281, 829
Totaal onderwijs	72 427 (104)	68 236 (208)	44 981	43 770	39 571	45 496	32 461	35 812	24 807	23 641	20 269	14 196	16 220	8 818	

Tabel 1 (slot)

Bedrijfscategorieën	1960		1947		1930		1920		1909		1899		1889		Bedrijfscode nummers 1960 (Systematische bedrijfsindeling)
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	
Totaal eredienst	10 704 (6)	928 (1)	11 495	1 379	9 561	1 489	7 765	944	6 863	622	6 153	398	5 642	226	83
Artsenpraktijken	6 981	2 460	4 506	1 359	3 470	212	2 850	111	2 945	208	2 285	35	1 894	7	8411
Tandartspraktijken	2 177	2 072	1 349	1 376	995	514	493	158							2 285
Dierenartspraktijken	709	85	509	75	389	1	400	-	379	-	345	-	330	-	8413
Ziekenhuizen, herstellingsoorden, zelfst. verpleegsters, e.d.	18 880	73 603	11 763	51 865	7 888	30 949	5 402	22 957	20) 4 388	20) 16 930	20) 3 191	20) 8 811	20) 1 390	20) 3 864	8414-8416, 8419, 8925
Sociale instellingen, e.d.	8 995	38 879	18) 4 846	18) 16 171	21) 3 143	21) 9 089	2 388	6 068	20) 4 388	20) 16 930	20) 3 191	20) 8 811	20) 1 390	20) 3 864	843
Verloskundigen	-	764	-	814	1	725	-	826	-	-	-	744	-	707	8417
Tandtechnische praktijken	1 519	130	1 862	149	546	26	274	12	170	6	74	1	27	2	8418
Research- e.a. wetenschapp. instituten, bibliotheken, musea, e.d.	12 647	5 813	8 597	2 901	4 139	1 428	1 521	526	778	55	632	14	577	38	842, 845
Totaal maatschappelijke diensten n.e.g.	52 019 (111)	124 157 (351)	33 432	74 708	20 571	42 944	13 328	30 658	8 660	17 920	6 527	9 605	4 218	4 618	
Advocatenkantoren, octrooibureaus, e.d.	2 439	1 653	2 143	1 349	2 061	785	1 330	449	919	23	725	-	679	-	8511, 8512, 8532
Notariskantoren	2 785	1 588	2 611	845	3 157	477	3 061	403	932	-	839	-	17)	17)	8513
Accountants- en boekhoudbureaus, adm.kantoren v. buitenlandse ondernemingen, econ. adviesbureaus	20 077	6 765	16 502	4 693	11 806	2 932	5 327	1 850	4 639	248	3 360	42	22) 17 516	22) 71	852, 857, 8581
Ingenieurs-, architecten e.a. techn. ontwerp en -adviesbureaus	17 012	1 941	7 367	738	16) 5 956	16) 345	3 190	201	2 512	3	2 758	5	876	-	8531, 8533, 8539
Reclame-, informatie-, incasso-, bemiddelingsbureaus	3 857	1 402	3 025	959	2 242	795	1 273	369	118	81	83	58	9	-	8583-8585
Vertaalbureaus, tolken	148	146	127	82	37	28	19	8	19	4	14	1	.	.	8586
Letterkundigen, kunstschilders e.d.	8) 2 694	8) 690	3 235	859	1 460	337	1 443	261	1 035	153	615	89	23) 1 217	23) 102	8592
Totaal zakelijke dienstverlening n.e.g.	49 335 (321)	14 243 (58)	35 010	9 525	26 719	5 697	15 643	3 541	10 174	512	8 394	195	20 297	173	
Filmwezen, toneel, muziek, radio, circus-, kermisgezelsch.	11 228	4 527	13 386	4 446	6 428	1 950	4 795	1 347	3 153	591	2 704	386	1 638	385	861, 862, 8631
Zwem- en badinrichtingen	1 533	1 069	1 192	713	558	322	278	159	214	70	132	45	99	27	8633+8994
Totaal recreatie	12 894 (133)	5 619 (23)	14 578	5 159	6 986	2 272	5 073	1 506	3 367	661	2 836	431	1 737	412	
Totaal huiselijke diensten	2 374 (25)	114 046 (422)	5 249	178 143	9 109	234 446	9 790	211 345	8 731	205 398	7 980	189 585	24) 9 429	157 179	87
Pensions, rusthuizen, e.d.	2 319	7 040	3 042	10 431	1 925	11 901	1 193	8 974	812	5 987	236	1 436	14 347	4 708	8812, 8813, 8819 8811, 8814, 882, 883
Hotels, drank- en maaltijdenverstrekkende bedr.	41 643	27 574	35 503	26 603	28 835	12 656	22 117	9 032	19 140	6 085	17 158	5 962			
Totaal hotels, café's, restaurants e.d.	44 381 (419)	34 753 (139)	38 545	37 034	30 760	24 557	23 310	18 006	19 952	12 072	17 394	7 398	14 347	4 708	
Wasserijen	4 893	7 118	5 735	8 520	6 162	13 274	4 227	11 664	4 202	14 488	3 404	11 484	2 668	8 670	8911
Chemische wasserijen	2 766	1 360	3 356	1 598	1 662	1 111	1 117	829	903	805	644	430	635	51	8912
Kappers- en schoonheidsinstituten	13 802	13 821	16 864	8 449	15 661	4 353	9 278	585	7 722	199	5 318	84	3 861	49	8921-8924
Fotografische ateliers	3 234	867	3 268	734	1 706	196	1 298	156	1 234	61	1 033	41	681	16	8931
Glazenwasserijen en schoonmaakbedr.	5 307	7 179	2 992	2 355	1 882	1 350	1 003	196	962	11	523	9	190	-	8941
Begraveniswezen	2 050	128	1 125	64	1 149	28	953	8	842	4	881	3	.	.	8991
Schoorsteenvegers	285	1	287	6	383	7	362	3	488	2	517	2	564	5	8992
Rest dienstverleningsbedrijven	16 130	10 753	9 718	3 659	7 404	2 500	3 736	1 412	3 290	340	1 892	238	7 564	1 276	8441, 8491, 8582, 8599, 8632, 7522, 8993, 8999
Totaal dienstverlening n.e.g.	48 573 (106)	41 312 (85)	43 345	25 365	36 009	22 819	21 974	14 853	19 643	15 910	14 212	12 291	16 163	10 067	
Totale beroepsbevolking (incl. tijdelijk niet werkenden, bedrijf onbekend e.d.)	3 240 511	928 115	2 922 842	943 603	2 415 367	763 875	2 089 564	629 640	1 719 886	539 241	1 489 390	431 544	1 298 079	348 832	

Noten bij Tabel 1.

- In 1920 en 1930 zijn voor slachterijen, vleeswarenfabrieken en slaggers geen afzonderlijke cijfers beschikbaar gekomen. Het desbetreffende aantal voor 1930 is gesplitst op basis van de cijfers volgens de Bedrijfstelling 1930; voor 1920 is een raming gemaakt naar rato van de verhoudingen in 1930.
- Voor het jaar 1947 zijn geen afzonderlijke cijfers voor Consumptie- en melkproduktfabr. en Detailhandel in melk bekend. Het cijfer voor elk van deze groepen is geraamd op basis van de verhoudingen volgens de Bedrijfstelling 1950.
- In 1947 en 1960 zijn de broodbezorgers inbegrepen. In 1909-1930 zijn zij opgenomen onder Wegvervoer voor goederen (732) en in 1889-1899 in de klasse Groothandel etc. (61 en 64).
- Exclusief de gistfabrieken.
- Inclusief de bottelarijen, welke in 1920-1960 zijn opgenomen in de klasse Groothandel etc. (61 en 64).
- In 1909 en 1920 zijn de uitgeverijen begrepen in de klasse Groothandel etc. (61 en 64).
- Voorzover aanwezig begrepen onder Overige chemicaliën- en chemische produktfabrieken (314 etc.).
- Beeldhouwerijen zijn in 1960 opgenomen onder Beeldhouwers en andere kunstenaars (8592).
- De in deze categorie ondergebrachte kachelsmeden zijn in 1909 opgenomen onder smederijen (3521 etc.).
- Spoorwegwerkplaatsen zijn in 1889 waarschijnlijk opgenomen onder de smederijen (3521 etc.).
- Inclusief de timmerlieden, die als onderhoudstimmerman in alle overige bedrijfs categorieën werkzaam zijn.

- Polderbemalingsinrichtingen zijn in 1889-1909 opgenomen onder de waterschappen onder Overheidsdiensten (8111).
 - Excl. het kantoor- en boekhoudpersoneel, dat is opgenomen in de categorie accountantsbureaus e.d. (852).
 - Begrepen onder wegvervoer v. goederen etc. (732).
 - Inclusief alle voerlieden, koetsiers, loopknechts, sjouwers e.d. uit alle overige bedrijfs categorieën, benevens de diligences, paardentram e.d. (zie noot 14).
 - Deurwaarders uit de categorie Rechts-, politiewezen e.d. (8115) zijn opgenomen in Ingenieursbureaus e.d. (8531).
 - Notariskantoren (8513) zijn opgenomen onder het Rechts-, politiewezen e.d. (8115).
 - Reclasseringspersoneel (uit 843) is begrepen onder Rechts-, politiewezen e.d. (8115).
 - Het kleinseminarie uit Voorbereidend hoger en middelbaar onderwijs (822) is opgenomen onder hoger onderwijs en theologische hoge scholen (823).
 - Exclusief kraamverzorgsters, die zijn opgenomen in de onvergelykbare groep Rest dienstverleningsbedrijven (8441).
 - Inclusief het algemene kantoorpersoneel uit alle overige bedrijfs categorieën.
 - Waarschijnlijk inclusief journalisten en redactiepersoneel, in de overige jaren opgenomen in de categorie Uitgeversbedrijven e.d. (285).
 - Inclusief portiers.
- N.B. De onderstreepte aantallen in de kolommen van 1889 moeten met enige reserve worden gehanteerd. (Zie Technische toelichting bij Tabel 1, bijlage 1A.)

Tabel 2. Beroepsbevolking naar positie in het bedrijf per bedrijfstak, 1899-1960

Bedrijfstak	Code 1960	Positie	1899			1909			1920			1930			1947			1960		
			M.	V.	Tot.	M.	V.	Tot.	M.	V.	Tot.	M.	V.	Tot.	M.	V.	Tot.	M.	V.	Tot.
Landbouw (incl. visserij)	0	B.hfd.	165 648	20 930	186 578	190 484	49 342	239 826	190 943	29 826	220 769	215 050	50 955	266 005	238 514	4) 95 294	333 808	218 893	4) 22 957	241 850
		Empl.	6 266	195	6 461	9 393	330	9 723	6 680	185	6 865	4 177	235	4 412	5 128	344	5 472	4 822	700	5 522
		Arb.	340 256	59 013	399 269	328 501	62 725	391 226	353 141	60 038	413 179	326 564	58 458	385 022	334 522	73 288	407 810	182 431	16 892	199 323
		Tot.	512 170	80 138	592 308	528 378	112 397	640 775	550 764	90 049	640 813	545 791	109 648	655 439	578 164	168 926	747 090	406 146	40 549	446 695
Nijverheid 1)	1,2,3,5	B.hfd.	82 513	20 319	102 832	81 147	21 572	102 719	81 398	11 249	92 647	88 795	11 505	100 300	108 361	5) 14 471	122 832	84 089	5) 8 265	92 354
		Empl.	18 955	723	19 678	31 872	1 971	33 843	53 655	8 809	62 464	71 155	14 868	86 023	115 540	30 533	146 073	238 004	61 256	299 260
		Arb.	301 601	52 770	354 371	376 118	73 304	449 422	517 361	110 910	628 271	597 393	120 877	718 270	747 117	119 913	867 030	858 495	139 275	997 770
		Tot.	403 069	73 812	476 881	489 137	96 847	585 984	652 414	130 968	783 382	757 343	147 250	904 593	971 018	164 917	1 135 935	1 180 588	208 796	1 389 384
Bouwnijverheid 2) ..	4	B.hfd.	30 046	333	30 379	31 549	267	31 816	31 950	253	32 203	38 786	190	38 976	47 139	6) 568	47 707	44 061	6) 259	44 320
		Empl.	1 665	1	1 666	4 705	46	4 751	9 272	455	9 727	11 038	623	11 661	12 238	1 137	13 375	25 498	3 039	28 537
		Arb.	98 291	28	98 319	117 302	26	117 328	143 197	145	143 342	203 054	307	203 361	227 454	387	227 841	303 992	1 315	305 307
		Tot.	130 002	362	130 364	153 556	339	153 895	184 419	853	185 272	252 878	1 120	253 998	286 831	2 092	288 923	373 551	4 613	378 164
Handel	61-64,67	B.hfd.	88 567	28 803	117 370	98 597	28 116	126 713	99 058	22 931	121 989	141 278	34 916	176 194	156 635	7) 70 107	226 742	148 362	7) 51 563	199 925
		Empl.	29 998	9 180	39 178	45 070	17 277	62 347	70 299	39 648	109 947	83 453	62 993	146 446	86 250	82 113	168 363	131 887	134 555	266 442
		Arb.	50 004	2 125	52 129	59 734	2 264	61 998	65 404	4 275	69 679	94 954	6 262	101 216	82 313	4 759	87 072	95 184	8 522	103 706
		Tot.	168 569	40 108	208 677	203 401	47 657	251 058	234 761	66 854	301 615	319 685	104 171	423 856	325 198	156 979	482 177	375 433	194 640	570 073
Bank- en verzekeringswezen	65,66	B.hfd.	1 269	16	1 285	1 850	38	1 888	1 843	24	1 867	2 119	42	2 161	2 885	8) 98	2 983	4 398	8) 178	4 576
		Empl.	7 283	92	7 375	13 226	804	14 030	32 187	7 847	40 034	33 460	6 935	40 395	44 140	15 398	59 538	66 025	25 597	91 622
		Arb.	1 363	13	1 376	2 140	38	2 178	3 408	986	4 394	4 295	1 312	5 607	4 342	736	5 078	2 186	1 774	3 960
		Tot.	9 915	121	10 036	17 216	880	18 096	37 438	8 857	46 295	39 874	8 289	48 163	51 367	16 232	67 599	72 609	27 549	100 158
Vervoers-, opslag-, communicatiebedrijven	7	B.hfd.	19 628	581	20 209	22 319	588	22 907	21 597	517	22 114	26 500	675	27 175	33 284	9) 1 243	34 527	24 538	9) 2 306	26 844
		Empl.	11 475	606	12 081	19 507	1 968	21 475	28 886	7 082	35 968	35 084	6 370	41 454	43 750	12 774	56 524	76 419	15 897	92 316
		Arb.	71 665	1 369	73 034	111 930	1 351	113 281	157 945	2 445	160 390	168 547	2 421	170 968	161 871	4 332	166 203	167 882	3 936	171 818
		Tot.	102 768	2 556	105 324	153 756	3 907	157 663	208 428	10 044	218 472	230 131	9 466	239 597	238 905	18 349	257 254	268 839	22 139	290 978
Dienstverlening (excl. Huiselijke diensten) 3)	81-86, 88,89	B.hfd.	25 631	14 592	40 223	28 485	20 077	48 562	32 061	19 773	51 834	45 254	25 488	70 742	64 297	10) 38 894	103 191	68 904	10) 29 332	98 236
		Empl.	78 301	19 117	97 418	90 110	32 274	122 384	112 682	52 318	165 000	128 318	68 776	197 094	3) 270 982	126 396	3) 397 378	287 965	188 729	476 694
		Arb.	17 070	11 062	28 132	23 953	19 421	43 374	37 902	37 657	75 559	53 999	55 029	109 028	3) 77 179	64 267	3) 141 446	110 058	95 499	205 557
		Tot.	121 002	44 771	165 773	142 548	71 772	214 320	182 645	109 748	292 393	227 571	149 293	376 864	412 458	229 557	642 015	466 927	313 560	780 487
Huiselijke diensten	87	B.hfd.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Empl.	89	-	89	26	-	26	35	1	36	70	95	165	892	241	1 133	66	473	539
		Arb.	7 891	189 585	197 476	8 705	205 398	214 103	9 755	211 344	221 099	9 039	234 351	243 390	4 621	183 198	187 819	2 308	113 573	115 881
		Tot.	7 980	189 585	197 565	8 731	205 398	214 129	9 790	211 345	221 135	9 109	234 446	243 555	5 513	183 439	188 952	2 374	114 046	116 420
Rest	80,9	B.hfd.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Empl.	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		Arb.	33 915	91	34 006	23 163	44	23 207	28 905	922	29 827	32 985	192	33 177	53 376	3 107	56 483	92 439	1 467	93 906
		Tot.	33 915	91	34 006	23 163	44	23 207	28 905	922	29 827	32 985	192	33 177	53 388	3 112	56 500	94 044	2 223	96 267
Totale beroepsbevolking	0-9	B.hfd.	413 302	85 574	498 876	454 431	120 000	574 431	458 850	84 573	543 423	557 782	123 771	681 553	651 115	12) 220 675	871 790	593 375	12) 114 882	708 257
		Empl.	154 032	29 914	183 946	213 909	54 670	268 579	313 696	116 345	430 041	366 755	160 895	527 650	578 932	268 941	847 873	832 161	430 980	1 263 141
		Arb.	922 056	316 056	1 238 112	1 051 546	364 571	1 416 117	1 317 018	428 722	1 745 740	1 490 830	479 209	1 970 039	1 692 795	453 987	2 146 782	1 814 975	382 253	2 197 228
		Tot.	1 489 390	431 544	1 920 934	1 719 886	539 241	2 259 127	2 089 564	629 640	2 719 204	2 415 367	763 875	3 179 242	2 922 842	943 603	3 866 445	3 240 511	928 115	4 168 626

N.B. Zie voor Technische toelichting Bijlage 1B.

- 1) Inclusief de elektrotechnische installatiebedrijven (1960 code 4211) welke in verband met de vergelijkbaarheid op lange termijn in de Nijverheid zijn opgenomen.
- 2) Exclusief de elektrotechnische installatiebedrijven (zie noot 1).
- 3) Zie Technische toelichting en tekst.
- 4) Waaronder begrepen de in het gezinsbedrijf medewerkende echtgenoten. In 1947 81 474, in 1960 17 472.
- 5) Idem 1947 2 403, 1960 1 362.
- 6) Idem 1947 240, 1960 68.
- 7) Idem 1947 53 625, 1960 34 205.
- 8) Idem 1947 59, 1960 43.
- 9) Idem 1947 713, 1960 1 820.
- 10) Idem 1947 13 447, 1960 9 462.
- 11) Idem 1960 2.
- 12) Idem 1947 151 961, 1960 64 434.

termijn in de Nijverheid zijn opgenomen.

Tabel 3. Personen met een vrij beroep en personen in loondienst naar de aard van het beroep, 1920-1960

Table with columns: Volgnummer, Beroep, 1920, 1930, 1947, 1960, Beroepscode 1960. Rows include professions like Architect, Dierenarts, Arts, Tandarts, Verpleegster, etc.

N.B. Zie voor Technische toelichting Bijlage IC en voor verklaring van de noten aan het slot van deze tabel.

Tabel 3 (vervolg)

Table with columns: Volgnummer, Beroep, 1920, 1930, 1947, 1960, Beroepscode 1960. Rows include professions like Vlieger, Machinist, Wagenvoerder, Chauffeur, etc.

Tabel 3 (slot)

Volgnummer	Beroep	1920	1930	1947	1960	Beroepscode 1960
1	2	3	4	5	6	7
137	Stakadoor, e.d.q	4 237	6 823	4 961	9 081	7921, 7922
138	Betonijzervlechterq	357	1 054	1 959	5 188	7578
139	Leidekker (dakdekker)q	.	.	229	133	7985
140	Riet- en strodakdekkerq	.	.	579	222	7986
141	Straatmakerq	1 782	3 266	3 492	5 782	7991
142	Handzetter-drukker (kleinbedrijf) ..q	377	539	627	589	8011
143	Letterzetterq	9 524	9 330	8 621	10 656	8012, 8014, 8015, 8017, 8018
144	Drukker (grafisch bedrijf)q	6 294	8 462	6 511	10 776	8019, 8021-8025, 8049, 8059, 8062
145	Lithograafq	359	408	396	1 144	8041, 8051, 8054
146	Etserq	206	549	678	896	8055, 8056, 8142
147	Stereotypeurq	177	286	303	527	8031
148	Boekbinderq	4 699	5 527	5 310	7 839	8061, 8069
149	Drukker textiel, behangselpapier, e.d.q	689	774	608	1 819	8026, 8027, 8092, 8093
150	Opticien, glaslipper, e.d.q	862	925	1 325	1 729	7413, 8116, 8118
151	Broodbakkerq	19 389	26 505	25 678	15 360	8221, 8226-8228
152	Koek- en banketbakkerq	4 590	6 987	8 991	8 513	8222
153	Slager, slagersknecht, poelier, slachterq	10 859	18 711	8 952	14 059	8261-8263, 8268
154	Worstmakerq	168	416	.	1 142	8264
155	Botermakerq	1 195	1 472	932	1 497	8272
156	Kaasmakerq	1 062	1 533	891	1 835	8273
157	Tabaksbewerkers, sigarenmakers, e.d. waarvan:q	24 741	20 655	±11 500	10 074	84
158	Tabaksorteerderq	2 421	635	.	166	8411
159	Sigarensorteerderq	.	1 509	742	346	8428
160	Tabakbewerkerq	2 757	2 832	2 180	3 087	8412-8419, 8429, 8499
161	Sigarenmakerq	19 335	15 397	8 075	6 033	8421, 8422
162	Sigarettenmakerq	228	282	.	442	8431
163	Rubberwalser, -kalanderaarq	278	179	.	684	8333, 8335
164	Bandenmakers, vulcaniseurs, e.d.q	764	825	.	6 660	8521-8529
165	Huiden- en vellensoorteerders, e.d.q	357	351	.	263	8541, 8542
166	Leerlooiers, -bereiders, e.d.q	2 063	2 698	.	3 141	8543-8547, 8549
167	Papierpulp-, papiermakersq	3 815	3 923	.	6 894	854-855
168	Mandenmakerq	3 159	2 422	1 250	653	8511
169	Rietmeubelmaker, riet- en biezenmattenvlechterq	1 235	1 159	1 622	1 631	8512-8519
170	Piano-, orgelstemmerq	372	430	522	458	8567
171	Steenhouwerq	1 422	1 363	1 234	984	8571, 8577
172	Steenlijper, -polijsterq	320	483	348	250	8574, 8575
173	Machinist spoor- en tramwegen (stoomloc.)q	.	6 231	3 068	95	6311
174	Machinist, machinedrijverq	15 172	15 571	13 781	23 547	6022, 8711-8713, 8721, 8729, 8741, 8744, 8745, 8749, 8759
175	Scheepsmachinist (zeevaart)q	3 140	.	3 435	8 316	6021, 6023
176	Stokerq	15 444	12 502	14 245	9 296	6121, 6122, 6312, 8326, 8714, 8715
177	Pakhuis-, magazijnknecht, lader, lossers, sjouwer, grondwerker, e.d.q	120 427	167 830	165 450	229 451	2995, 4118, 5031, 6129, 6614, 7993, 7994, 881., 8911, 8913, 8914, 8921, 8922, 8931, 8932, 8961, 8971
178	Heierq	455	853	1 082	2 266	8743, 8941
179	Baggerpersoneelq	2 759	3 725	2 407	2 519	8742, 8942
180	Reinigingsdienstarbeiderq	4 846	6 018	5 538	6 106	8951, 9997
181	Brandweerpersoneelq	665	471	1 645	2 079	9011, 9012
182	Politiepersoneelq	15 166	15 325	23 116	19 009	9021-9023, 4212
183	Auto-, rijwielbewaarderq	.	.	536	882	9094
184	Steward, huisknecht, kamermeisje e.d. bedienend personeelq	.	.	27 392	33 708	9111, 9112, 9191, 9195, 9196, 9219, 9998
185	Huishoudster, dienstbode (part. huish.)q	241 224	273 438	162 418	113 295	9114, 9115, 9192, 9193
186	Werksterq	.	.	34 016	42 374	9321
187	Conciërgeq	6 796	4 244	4 653	6 004	9311, 9312
188	Portier (hotel, kantoor)q	.	4 072	6 008	7 479	9194, 9996
189	Glazenwasserq	704	940	1 008	1 339	9322
190	Schoorsteenvegerq	184	201	100	83	9323
191	Kelnerq	5 815	7 633	8 396	10 885	9211 (M.)
192	Buffetbediende, serveerster, keukenpersoneelq	3 243	5 764	14 036	28 843	9211 (V.), 9199, 9212
193	Kokq	3 416	5 056	5 056	11 080	9121
194	Koster, kerkpersoneelq	1 600	2 114	1 922	1 884	9313
195	Dameskapperq	4 114	11 427	4 658	10 410	9411, 9412, 9414
196	Herenkapperq	.	.	5 905	2 636	9413, 9419
197	Strijksterq	6 180	7 557	6 775	9 176	9515, 9516
198	Fotograaf e.a. camera-operateurs ..q	984	1 377	1 506	2 785	8052, 8053, 9711-9719
199	Beroepsmilitairenq	11 518	7 130	15 627	46 851	12 111-12 113

Noten bij Tabel 3.

- 1) Inbegrepen de zelfstandige bouwkundigen. In 1947 zijn waarschijnlijk ook een aantal niet-zelfstandige bouwkundigen (h.t.s.-niveau) in het cijfer begrepen.
- 2) De aantallen apothekers in de jaren 1920 t/m 1947 zijn niet op grond van het uitgeoefende beroep onderscheiden. Zij geven het aantal zelfstandige bedrijfshoofden van apothekersbedrijven.
- 3) Inclusief ± 3000 muzikleraren (zie volgnummer 28).
- 4) Hieronder zijn begrepen de niet reeds afzonderlijk genoemde technische beroepen, voor zover zij kunnen worden beschouwd als te behoren tot de categorie: Hogere en middelbare vakspecialisten. B.v. de als ingenieur, chemicus, natuurkundige, enz. werkzame personen, middelbare technici van verschillende aard (h.t.s.-niveau e.d.), laboratoriumassistenten, analisten, enz.
Voor 1947 is geen corresponderend cijfer te geven.
- 5) De aantallen hebben betrekking op diegenen die bij de achtereenvolgende tellingen volgens de indeling naar de positie in het bedrijf tot de groep Directeuren N.V.'s e.d., resp. tot de Bedrijfsleiders e.d. behoorden. Zie verder de technische toelichting.
- 6) Naar kan worden aangenomen en voor zover aanwezig begrepen onder nr. 45.
- 7) Inclusief leeszaalbedienenden.
- 8) Deze cijfers geven het totaal van een aantal beroepen van overwegend administratief karakter, voor zover niet reeds eerder vermeld. Onder de employés in overheidsdienst zijn mede een aantal technische employés begrepen. Desondanks kan worden aangenomen, dat de cijfers voor de groep administratief personeel, zoals vermeld in Staat 9, een aanvaardbare benadering geven van de ontwikkeling van deze categorie.
- 9) De scheepsmachinisten zijn begrepen in de volgnummers 174-175.
- 10) De machinisten bij spoor- en tramwegen zijn begrepen in de volgnummers 173-174.
- 11) Benaderde aantallen op grond van de cijfers volgens de bedrijfsindeling.
- 12) Inclusief de carrosserieplaatwerker.

q Beroepen welke overwegend door geschoolde arbeiders worden uitgeoefend.

N.B. V. = alleen vrouwen in de vergelijking betrokken.

M. = alleen mannen in de vergelijking betrokken.

m.k. = tevens de in het gezinsbedrijf medewerkende kinderen in de aantallen voor 1947 en 1960 opgenomen.

z. = alleen zelfstandigen in de vergelijking betrokken.
(Zie Technische toelichting bij tabel 3, bijlage 1C.)

Bijlage I

A. TECHNISCHE TOELICHTING BIJ TABEL 1

De totale cijfers voor de beroepsbevolking volgens de in het tijdvak 1849-1950 gehouden algemene tellingen wijken af van de totalen in de desbetreffende volkstellingspublicaties. Om te kunnen aansluiten bij de cijfers van 1947 en 1960 zijn de contemplatieve kloosterlingen, voor zover bij vorige beroepstellingen tot de beroepsbevolking gerekend, buiten beschouwing gelaten.

De vrouwelijke beroepsbevolking is, naar in verschillende publicaties voor tellingen in de periode 1849-1950 herhaaldelijk is medege-deeld, niet gemakkelijk volledig te registreren. Het ligt voor de hand, dat hierdoor ook de onderlinge vergelijkbaarheid van de verkregen cijferreeksen kan zijn geschaad. Een duidelijk verschil bestaat in dit opzicht tussen de tellingen vóór 1947 en die van 1947 en 1960. Door speciale vragen voor de medewerkende gezinsleden is, naar kan worden aangenomen, de registratie daarvan in 1947 en 1960 nauwkeuriger geweest dan voordien. Door een en ander is, speciaal op langere termijn, de vergelijkbaarheid van de cijfers voor de vrouwelijke beroepsbevolking in de landbouw en in winkels aan beperkingen onderhevig.

De gehanteerde bedrijfsclassificaties hebben in de loop van de tijd voortdurend veranderingen ondergaan. Het materiaal voor de tellingen in de periode 1849-1947 is in de onderhavige publicatie opnieuw gegroepeerd volgens de in 1960 gebruikte bedrijfsindeling. Bij deze bewerking is gestreefd naar een zo goed mogelijke vergelijkbaarheid van de verkregen categorieën, door te werken met de meest uitgesplitste gegevens, welke voor elke telling beschikbaar waren.

Voor Tabel 1 is, anders dan in Tabel 2 en 3, uitgegaan van het jaar 1960, omdat voor dit jaar de meest uitvoerige bedrijfsindeling ter beschikking stond en daarop voor de uitkomsten van vorige tellingen een zo goed mogelijke aanpassing is gezocht.

In sommige gevallen kon de volgorde van de indeling 1960 niet strikt worden gehandhaafd. Met het oog op de eisen van vergelijkbaarheid waren enige samenvattingen en overbrengingen noodzakelijk. In de laatste kolom van Tabel 1 is d.m.v. codecijfers van de bedrijfsindeling -1960 aangegeven, welke soorten bedrijven onder de vermelde bedrijfscategorieën zijn begrepen.

Bij de verdeling van de beroepsbevolking over de onderscheiden bedrijfscategorieën deden zich verder nog de volgende problemen voor:

1. Voor 1849 is uitsluitend een alfabetische lijst van een aantal afzonderlijke beroepen beschikbaar. In de jaren 1859 en 1889 is de beroepsbevolking op basis van het uitgeoefende beroep ingedeeld naar de bedrijfs-categorie, waarin dit beroep naar zijn aard thuishoort.

Bij het samenstellen van de reeks in Tabel 1 is voor 1849 getracht eenzelfde indeling samen te stellen als voor de jaren 1859 en 1889.

In de jaren 1899 tot en met 1960 zijn de beroepsbeoefenaren ingedeeld naar de aard van het bedrijf waarin zij werkzaam zijn, ongeacht de aard van het door hen uitgeoefende beroep.

Dit verschil leidt tot een vertekening, met name veroorzaakt door de beroepen die in nagenoeg alle bedrijven kunnen voorkomen, zoals kantoor-, magazijn-, technisch-, onderhoudspersoneel, voerlieden e.d. Deze beroepen zijn vóór 1899, evenals vaklieden, geconcentreerd in afzonderlijke bedrijfs-categorieën naar de aard van de verrichte werkzaamheden en sindsdien, zoals gezegd, naar de aard van het bedrijf waarin zij werken. Voor de bedrijfs-categorieën, waar dit algemeen personeel ontbreekt, is de vertekening waarschijnlijk relatief gering. Voor zover t.a.v. bepaalde categorieën aanleiding tot een reserve van enige betekenis bestaat, zijn de desbetreffende cijfers onderstreept. Eventuele verdere bijzonderheden zijn door middel van noten toegelicht.

2. Een volgende moeilijkheid vormen de personen, die normaal wél in een beroep werken, doch op het tijdstip van de telling door bijzondere omstandigheden daarin niet werkzaam zijn.

Voor 1889-1930 bestaat hier geen probleem, omdat de tijdelijk-niet-werkenden toen niet afzonderlijk zijn onderscheiden, maar begrepen in de cijfers voor de bedrijfs-categorie, waartoe zij konden worden gerekend.

De cijfers voor de jaren 1947 en 1960 zijn, voor wat de bedrijfstakken in Staat 2 betreft, op dezelfde wijze opgezet als die voor 1889-1930 en daarmee vergelijkbaar. In de bedrijfsklassecijfers in Tabel 1 zijn de tijdelijk-niet-werkenden in 1947 niet begrepen; in de klassecijfers voor 1960 zijn zij begrepen, doch tevens tussen haakjes afzonderlijk vermeld. In de cijfers voor de afzonderlijke bedrijfs(sub)groepen in Tabel 1 zijn de tijdelijk-niet-werkenden zowel voor 1947 als voor 1960 niet begrepen.

3. De personen tijdelijk-in-militaire dienst zijn, voor zover valt nu te gaan, in de jaren 1889-1930 gerangschikt naar de aard van het bedrijf, waartoe zij krachtens hun voordien uitgeoefende beroep behoorden. Voor het jaar 1947 zijn de desbetreffende aantallen, voor zover het vroegere beroep bekend was, afzonderlijk beschikbaar (zie kolommen 21 en 22 van de gelichtdrukte Tabel 10, Volks- en beroepstelling 1947) en toegerekend aan de in Staat 2 vermelde bedrijfstakken. In Tabel 1 zijn door gebrek aan meer gedetailleerde gegevens deze personen evenals in 1960 ingedeeld in een afzonderlijke bedrijfs-klasse (klasse 80).

B. TECHNISCHE TOELICHTING BIJ TABEL 2

Het materiaal, zoals dat voorhanden is in de publicaties, welke aan deze tabel ten grondslag liggen, laat voor een lange-termijn-vergelijking de volgende verdeling van de be-

roepsbevolking naar positie in het bedrijf toe:

1. Bedrijfshoofden (B.hfd.) voor eigen rekening werkend, incl. de in het bedrijf van hun echtgenoot medewerkende vrouwen.

2. Employés (Empl.), d.i. personen, werkzaam in beroepen, waarvoor voornamelijk hoofdarbeid moet worden verricht. In deze categorie zijn mede begrepen directeuren van N.V.'s, bedrijfsleiders en voorts medewerkende kinderen, voor zover werkend in winkels, bank- en verzekeringswezen, alsmede in een aantal takken van dienstverlening (de klassen 81 t/m 85 van de classificatie 1960).

3. Arbeiders (Arb.), w.o. tevens medewerkende kinderen, voor zover niet begrepen onder 2.

Bij de bewerking zijn nog de volgende moeilijkheden tot oplossing gebracht.

In de publicaties 1899-1909 is een onderverdeling naar 4 verschillende posities toegepast, nl.:

- A. Personen, die voor eigen rekening een bedrijf uitoefenen (incl. medewerkende echtgenoten).
- B. Personen, die in dienstbetrekking aan het hoofd van een bedrijf staan.
- C. Personen in dienstbetrekking in enigerlei leidinggevende positie, anders dan sub B, en administratief personeel.
- D. Personen in dienstbetrekking, behorende tot de gewone werklieden.

Deze indeling kon door samenvoeging van B en C (employés) op eenvoudige wijze worden herleid tot de hierboven vermelde, in Tabel 2 gehanteerde driedeling.

Twee groepen echter leverden moeilijkheden op, nl. de voorlieden en ploegbazen, alsmede de vrije beroepen. De voorlieden en ploegbazen, die naast hun leidinggevende taak vaak ook deel hebben aan de in de betrokken groep verrichte arbeid, zijn in de jaren 1899 en 1909, in tegenstelling tot de tellingen in latere jaren, allen tot de bedrijfsleiders (sub C) gerekend. Daardoor vielen zij onder de employés en zijn de cijfers voor de employés in 1899 en 1909 wat aan de hoge kant in vergelijking met die voor latere jaren.

De vrije beroepen en de meeste andere tot de dienstverlening te rekenen beroepen (bedrijfs- klassen XXIV e.v.) zijn in de jaren 1899-1909 niet naar positie onderscheiden. Bij de samenstelling van Tabel 2 zijn zij daarom toegerekend aan de verschillende posities op grond van de aard van deze beroepen en van zo verantwoord mogelijke ramingen.

In de publicaties van 1920 en 1930 zijn de volgende onderscheidingen gehanteerd.

- I. Personen, tot het eigenlijke bedrijf behorend (d.w.z. personeel, dat krachtens de aard van het uitgeoefende beroep typisch thuishoort in het bedrijf, waarin het werkzaam is), waarvan:
 - A. Bedrijfshoofden voor eigen rekening
 - B. Bedrijfshoofden voor rekening van een ander
 - C. Bedrijfsleiders, Meesterknechts, enz.

D. Gewoon Personeel

II. Personen, niet behorende tot het eigenlijke bedrijf, nl.:

1. administratief personeel
2. technisch personeel
3. magazijnpersoneel
4. machinisten
5. stokers
6. voerlieden
7. chauffeurs
8. schippers
9. geschoold personeel (onderhoudspersoneel enz.)
10. ongeschoold personeel (onderhoudspersoneel enz.)

T.a.v. de sub I genoemde groepen kon, wederom door samentrekking van B en C, de in Tabel 2 gebruikte driedeling worden verkregen. Verschillende onder D begrepen beroepen echter moesten, als zijnde hoofdarbeidersberoepen, naar de categorie employés worden overgebracht. Dit waren winkelpersoneel, reizigers en vertegenwoordigers, apothekersassistenten, redactiepersoneel van uitgeverijen e.d., journalisten, personeel van advies- en bemiddelingsbureaus, inspecteurs, taxateurs, actuarissen en experts, administratief en technisch personeel spoorwegen, vliegeniers, mecaniciens en marconisten in de lucht- en zeevaart, telefonisten, (radio)telegrafisten en omroepers, bedienden van reisbureaus.

Van de sub II genoemde beroepen zijn de groepen 1 en 2 tot de employés gerekend, de overige tot de arbeiders.

Met de vrije en andere dienstverlenende beroepen (bedrijfsklassen XXIV e.v.) is t.a.v. 1920 en 1930 op dezelfde wijze gehandeld als voor de jaren 1899 en 1909.

De indeling naar positie, welke in 1947 toepassing heeft gevonden, luidde als volgt:

1. zelfstandige bedrijfshoofden
2. kleine zelfstandigen in de nijverheid
3. medewerkende echtgenoten
4. directeuren N.V.'s, coöperaties e.d.
5. bedrijfsleiders
6. employés
7. arbeiders
8. medewerkende kinderen

Hieruit zijn de drie posities, welke in Tabel 2 zijn onderscheiden, zonder veel moeilijkheden af te leiden.

Wel dient opgemerkt, dat van het onder de sector Dienstverlening ressorterende (beroeps) militaire- en brandweerpersoneel enkele categorieën geheel tot de employés moesten worden gerekend, aangezien een exacte splitsing tussen employés en arbeiders, op overeenkomstige wijze als in 1960 is geschied, niet viel te maken.

Van de tijdelijk-niet-werkenden en de dienstplichtige militairen is in 1947 wel de bedrijfsklasse bekend, waarin zij tevoren hadden gewerkt, maar niet de positie in het bedrijf. Zij zijn, voor zover volgens hun vroeger beroep werkzaam in winkels of in bank- en verzekeringswezen, tot de employés gerekend. Voor zover zij behoorden tot de bedrijfsklassen 81 t/m 85 (bedrijfsclassificatie-1960), w.o. overheid,

onderwijs en eredienst, is, naar rato van de verhouding employé-arbeider in deze bedrijfsklassen in 1960, 80% als employé beschouwd. Alle overigen (incl. "vroeger beroep niet bekend") zijn tot de arbeiders gerekend.

De indeling naar positie van 1960 is vrijwel identiek aan die van 1947. Slechts de groep "kleine zelfstandigen in de nijverheid" is komen te vervallen en begrepen onder de zelfstandige bedrijfshoofden.

De tijdelijk-niet-werkenden, voor zover behorend tot detailhandel in winkels, bank- en verzekeringswezen, zijn tot de employés gerekend. Die, behorend tot de bedrijfsklassen 81 t/m 85 (w.o. overheid, onderwijs, eredienst), zijn, lettend op het in tegenstelling tot 1947 geringe aantal, alle als employé beschouwd.

De personen tijdelijk-in-militaire dienst, die in 1960 een afzonderlijke bedrijfsklasse (80) vormen en in Tabel 2 in de Restgroep zijn opgenomen, zijn met uitzondering van officieren onder de positie "arbeiders" gebracht.

C. TECHNISCHE TOELICHTING BIJ TABEL 3

Bij de Volkstelling 1960 is het mede door de uitvoerige vraagstelling mogelijk gebleken tot een zeer gedifferentieerde indeling te komen naar de aard van de verrichte werkzaamheden. Deze indeling - een aan de Nederlandse behoeften aangepaste versie van de internationaal aanbevolen Standaard Beroepsindeling (I.S.C.O.) - gaat uit van de volgende beroepssectoren:

Vrije beroepen, hogere en middelbare vakspecialisten
 Beleidvoerende e.a. leidinggevende personen
 Administratief personeel
 Commerciële beroepen
 Agrarische beroepen, vissers, e.d.
 Mijnwerkers, e.d.
 Transport- en communicatieberoepen
 Ambachts- en industrieberoepen
 Dienstverlenende, sport- en recreatieberoepen
 Militairen

Deze sectoren zijn nader onderscheiden in 74 beroepsklassen, 227 beroepsgroepen en 919 afzonderlijke beroepen.

Bij vorige tellingen bleef de beroepsindeling beperkt tot enkele honderden, in alfabetische volgorde gerangschikte beroepen.

Een tweede verschil met vorige tellingen bestaat hierin, dat toen slechts personen in loondienst en beoefenaren van vrije beroepen naar de aard van de verrichte werkzaamheden zijn ingedeeld, terwijl dit in 1960 met de gehele beroepsbevolking het geval is geweest. Dit houdt in, dat in 1960 alle bedrijfshoofden volgens dit criterium zijn ingedeeld. Voor zover hun werkzaamheden volgens hun opgave bestonden in het leiding geven, zijn zij geïnclassificeerd in de sector Beleidvoerende e.a. leidinggevende personen. Werkten zij zelf in hun bedrijf mee dan zijn zij, al naar gelang de aard van hun werk, ondergebracht in dezelfde categorie als personen in loondienst, die overeenkomstige werkzaamheden verrichten.

In verband met het voorgaande moest de in Tabel 3 gegeven vergelijking beperkt blijven tot een overzicht van een aantal afzonderlijke beroepen of beroepsgroepen, voor zover deze in loondienst worden uitgeoefend, terwijl voorts, wat de beoefenaren van een vrij beroep betreft, degenen die voor eigen rekening werken zijn inbegrepen. Voor de betrokken beroepen zijn verwezen naar kolom 7 van deze tabel. Daarin is door vermelding van de beroepscode nummers (volgens de classificatie 1960) aangegeven, welke beroepen of beroepsgroepen in elke categorie zijn opgenomen. Indien een dergelijk codecijfer is onderstreept, zijn, vanwege de vergelijkbaarheid met vorige tellingen, zowel de zelfstandigen (vrije beroepen) als de ondergeschikten in de vermelde aantallen begrepen.

In de tabel komen voorts nog de hieronder gegeven aanduidingen voor:

V. = alleen vrouwen in de vergelijking betrokken

M. = alleen mannen in de vergelijking betrokken

m.k. = tevens de in het gezinsbedrijf medewerkende kinderen in de aantallen voor 1947 en 1960 opgenomen

z. = alleen zelfstandigen in de vergelijking betrokken.

Voor een verantwoord gebruik van Tabel 3 dient bovendien nog met de volgende punten rekening te worden gehouden:

1. Voor 1947 en 1960 zijn de personen in tijdelijke militaire dienst niet in de cijfers van de Tabel verwerkt. In 1920 en 1930 zijn zij ingedeeld bij het beroep, dat zij vroeger uitoefenden, indien dit bekend was. Daar deze categorie in 1920 en 1930 van beduidend geringere omvang was dan in 1947 en 1960, zal dit indelingsverschil de vergelijkbaarheid van de afzonderlijke beroepen waarschijnlijk niet ernstig beïnvloeden.

2. Van de tijdelijk-niet-werkenden in 1947 is niet bekend, welk beroep zij voorheen hebben uitgeoefend en zodoende was geen correctie mogelijk. Hun aantal beliep in 1947 circa 96.000 personen. Daar deze zich in bepaalde beroepen geconcentreerd kunnen hebben, is het mogelijk dat de aantallen voor sommige beroepen voor 1947 niet onbelangrijk te laag zijn.

3. Een derde categorie, welke eventueel de vergelijkbaarheid der beroepsaantallen kan beïnvloeden, vormen de in het gezinsbedrijf medewerkende kinderen. In 1920 en 1930 zijn zij als loontrekkers beschouwd en als zodanig automatisch begrepen in de cijfers voor de betrokken beroeps categorieën. In 1947 en 1960 is aan deze groep een afzonderlijke positie toegekend en zijn de medewerkende kinderen in principe niet naar beroep onderscheiden.

In de beroepen, waar de omvang van deze categorie van relatief belang kon worden geacht en met behulp van gegevens naar bedrijf in combinatie met positie in het bedrijf een benadering v.h. aantal per beroep mogelijk was, zijn de aantallen ook voor de

ze jaren bij die voor de loontrekkers geteld. (zie toevoeging M.k. achter de code-nummers van 1960)

Een volgend punt van verschil vormt de categorie bedrijfsleiders. In de volkstellingen vóór 1960 is bij splitsing naar de positie in het bedrijf een groep bedrijfsleiders inclusief werkmeesters e.d. onderscheiden, waarbij onder werkmeester is verstaan de vakarbeider die in zijn eigenlijke beroep leiding geeft aan een werkgroep.

In 1960 is voor de eerste maal ook een beroep bedrijfsleider opgenomen. Hiertoe zijn ech-

ter niet de werkmeesters gerekend, die in 1960 zijn ingedeeld volgens hun eigenlijke beroep. Het aantal werkmeesters per afzonderlijk beroep is echter niet bekend en voor de cijfers voor desbetreffende beroepen is dus geen correctie mogelijk. De voor 1960 vermelde aantallen zijn dus, in vergelijking met die over vorige tijdstippen, aan de lage kant.

In beroepsgroep 40 (bedrijfsleiders) is het voor 1960 verkregen aantal echter met het totaal van deze in de verschillende beroepsgroepen opgeroepen werkmeesters (41000) verhoogd, ten einde voor dit nummer een zo goed mogelijk vergelijkbare reeks te verkrijgen.

Bijlage II

PUBLIKATIES BETREFFENDE VOLKSTELLINGEN VAN 1849 E.V., WAARIN UITKOMSTEN VAN DE AAN DEZE TELLINGEN TOEGEVOEGDE BEROEPSTELLINGEN VOORKOMEN.

1849

Uitkomsten der derde tienjarige volkstelling in het Koninkrijk der Nederlanden op den negentiensten November 1849.

's-Gravenhage, Ter Algemeene Landsdrukkerij, 1852-1853.

Afzonderlijke delen voor het Rijk en iedere provincie. (Het 4e gedeelte van ieder deel bevat: Indeling der bevolking naar beroepen).

1859

Uitkomsten der vierde tienjarige volkstelling in het Koninkrijk der Nederlanden op den een en dertigsten December 1859.

Tweede Deel. Te 's-Gravenhage, bij van Weelden en Mingelen en hunne correspondenten, 1864.

1889

Uitkomsten der beroepstelling in het Koninkrijk der Nederlanden op den een en dertigsten December 1889.

's-Gravenhage, bij van Weelden en Mingelen, 1894-1895. 13 dln.

13 dln. te weten: Inleiding bevattende een overzicht van de uitkomsten, voor zooveel mogelijk in vergelijking met die der vorige beroepstellingen bewerkt door de Centrale Commissie voor de Statistiek, 1895.

Voorts afzonderlijke delen voor het Rijk en iedere provincie.

1899

Inleiding tot de uitkomsten der achtste algemene tienjaarlijksche volkstelling van een en dertig December 1899 en daaraan verbonden beroepstelling en woningstatistiek, in vergelijk zooveel mogelijk met de uitkomsten van vroegere tellingen (met alphabetische en systematische naamlijsten van beroepen).

's-Gravenhage, Belinfante, 1904.

(Centraal Bureau voor de Statistiek; Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, nieuwe volgreeks nr. 32).

Uitkomsten der Beroepstelling in het Koninkrijk der Nederlanden gehouden op den een en dertigsten December 1899.

's-Gravenhage, Belinfante, 1902. 13 dln.

(Centraal Bureau voor de Statistiek; Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, nieuwe volgreeks nr. 12).

Dl. 1 t/m 11. De provincies (elk afzonderlijk in een deel)

Dl. 12, aflevering 1. De negen groepen van gemeenten in het Rijk

Dl. 12, aflevering 2. Het Rijk

Dl. 13. Alphabetische Naamlijst der beroepen

1909

Inleiding tot de uitkomsten der negende algemene tienjaarlijksche volkstelling met daaraan verbonden woning- en beroepstelling (1909).

's-Gravenhage, Belinfante, 1913.

(Centraal Bureau voor de Statistiek; Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, nieuwe volgreeks nr. 184).

Uitkomsten der beroepstelling in het Koninkrijk der Nederlanden gehouden op den een en dertigsten December 1909.

's-Gravenhage, Belinfante, 1912-13. 3 dln in 5 bdn.

(Centraal Bureau voor de Statistiek; Bijdragen tot de Statistiek van Nederland, nieuwe volgreeks nr. 167).

Dl. 1. (gemeentelijke gegevens)

Dl. 2, afl. 1. (provinciale gegevens, in het bijzonder voor de mannelijke beroepsbevolking)

Dl. 2, afl. 1 (vervolg). (gegevens voor het Rijk; alphabetische naamlijst der beroepen)

Dl. 2, afl. 2. (Rijks- en provinciale gegevens voor de vrouwelijke beroepsbevolking)

Dl. 3. (Rijk en provincies, ieder naar 9 groepen van gemeenten; 10 voornaamste gemeenten)

1920

Uitkomsten beroepstelling 31 December 1920.

's-Gravenhage, Belinfante, 1924.

(Centraal Bureau voor de Statistiek; Statistiek van Nederland, nr. 380-382).

Dl. 1. Bedrijfsindeeling (nr. 380)

Dl. 2. Bedrijfs- en beroepsklappers (nr. 381)

Dl. 3. Inleiding en beroepsindeeling (nr. 382)

1930

Volkstelling 31 December 1930.

's-Gravenhage, Algemeene Landsdrukkerij, 1932-1934, 10 dln in 11 bdn.

(Centraal Bureau voor de Statistiek; Statistiek van Nederland).

Dl. 7. Uitkomsten van de beroepstelling.

Bedrijfsindeeling.

Dl. 8. Inleiding en beroepsindeeling.

Dl. 9, bijvoegsel. De machinale bewerking door middel van hollerith-machines van de gegevens van de gegevens van de Nederlandsche volks- en beroepstellingen.

Dl. 10. Bedrijfs- en Beroepsklappers.

1947

12de Volkstelling, annex woningtelling 31 mei 1947.

Serie A. Rijks- en provinciale cijfers.

Deel 2. Beroepstelling. Utrecht, W. de Haan N.V., 1952.
met bijlage: Systematische Beroepsindeling.

Deel 5. Statistiek der academisch-gevormden

's-Gravenhage, Staatsdrukkerij- en Uitgeversbedrijf, 1950.

Serie B. Voornaamste cijfers per gemeente.

Deel 6. Beroepsbevolking naar woon-, werk- en geboortegemeente.
Utrecht, W. de Haan N.V., 1952.

Klappers:

Centraal Bureau voor de Statistiek.

Beroepstelling 1947. Beroepsklapper.

's-Gravenhage, Afd. Algemeene tellingen, 1947.

Systematische Beroepsindeling (bijlage bij publicatie Serie A, deel 2: Beroepstelling).

Utrecht, W. de Haan N.V., 1952.

Centraal Bureau voor de Statistiek.

Bedrijfsnomenclatuur.

Dl. I. Systematische indeeling. 's-Gravenhage, Afdeling Algemeene tellingen, 1946.

Dl. II. Alphabetische klapper. 's-Gravenhage, Afdeling Algemeene tellingen, 1946.

1960

13e Algemene Volkstelling, 31 mei 1960.

Deel 8. Genoten onderwijs en onderwijsniveau:

A. Algemene inleiding.

B. Voornaamste cijfers per gemeente. Zeist, W. de Haan N.V., 1964.

Deel 9. Academisch-gevormden. Zeist, W. de Haan N.V., 1964.

Deel 10. Beroepsbevolking:

A. Algemene inleiding

B. Voornaamste cijfers per gemeente. Zeist, W. de Haan N.V., 1964.

C. Vergelijking van de uitkomsten van de beroepstellingen 1849-1960, Hilversum, W. de Haan N.V. 1966.

Deel 11. Buiten de woongemeente werkenden. Hilversum, W. de Haan N.V., 1965.

Klappers:

Beroepstelling 1960. Centraal Bureau voor de Statistiek.

Systematische bedrijfsindeling.

Bedrijfsklapper (alfabetisch per bedrijfsklasse).

Klappers: (vervolg)

Schakelschema's voor de bedrijfsklassen en -(sub)groepen 1960, 1947, 1930.

Systematische beroepsindeling en Alfabetische index.

N.B. De op grond van de tellingen vóór 1930 beschikbaar gekomen regionale differentiaties zijn opgenomen in de bovenvermelde gedrukte publikaties over deze tellingen.

Daarnaast zijn t.a.v. 1930, 1947 en 1960, behalve de in de vermelde gedrukte publikaties opgenomen regionale gegevens, nog beschikbaar

voor 1930:

Beroepsbevolking naar bedrijfsklassen en geslacht voor elke gemeente (blad 8, Gemeentelijke demografische documentatie);

Beroepsbevolking naar bedrijfspgroepen, positie in het bedrijf en geslacht voor elke gemeente (in manuscript).

voor 1947 en 1960:

een groot aantal gelichtdrukte tabellen voor provincies, gemeenten c.q. groepen van gemeenten (een overzicht van deze tabellen is gratis verkrijgbaar bij het Centraal Bureau voor de Statistiek en is, voor wat 1960 betreft, ook opgenomen als Bijlage 3 bij de Volkstellingspublikatie 1960, Deel 10.B., blz. 33 en 34).

Beroepsbevolking naar geslacht en bedrijfstak, per provincie, 1899 - 1960

Code- nummer 1960	Bedrijfstak	Groningen		Friesland		Drenthe		Overijssel		Gelderland		Utrecht		Noord-Holland		Zuid-Holland		Zeeland		Noord-Brabant		Limburg		Nederland 2)	
		M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
		1947																							
0	Landbouw (incl. vissersj en jacht)	40004	6260	51828	10570	37169	14804	49819	25614	84022	34195	19667	5890	60781	5750	86777	10684	32373	7022	78584	29401	36853	18721	578164	168926
1	Delfstoffenwinning	254	4	428	2	6488	798	1774	59	429	6	309	2	218	-	533	3	16	1	510	1	41511	360	52517	1240
2+3	Industrie en ambacht	37892	6206	28860	2862	14111	2166	72188	18298	95844	14253	51628	7645	173659	40034	219394	34356	16109	1983	130574	25774	46387	9620	887657	163261
4	Bouwnijverheid en aanverwante bedrijven	12493	59	13021	54	8066	24	20253	150	35593	257	16635	150	47719	403	67687	594	9490	53	36535	205	18534	141	288831	2092
5	Openbare nutsbedrijven	1387	70	1667	49	545	10	2039	58	3503	156	2054	58	8816	285	10469	343	1269	48	3213	100	2813	61	37800	1238
61-64,67	Handel	15558	7514	16103	6952	6533	3067	17568	9155	27313	14539	18881	9388	76323	33302	88063	40639	7931	4406	27959	16212	14449	10846	318154	156157
65,66	Bank- en verzekeringswezen	1754	357	1813	262	646	106	2028	396	3200	916	3061	1083	18187	5227	14250	6247	803	201	3674	827	1945	408	51367	16232
7	Vervoer-, opslag- en communicatiebedr.	10706	910	8611	641	3493	319	10430	1004	17397	1610	14511	1757	53047	3983	78549	5206	6296	344	15746	1400	10947	760	238905	18349
8	Dienstverlening	15995	8647	13627	6703	8142	4061	21265	10738	39562	22454	25699	15606	91488	52042	120218	66107	9253	4279	40965	23885	24945	14785	412546	229587
87	Huishoudelijke diensten	87	10992	142	11533	90	4609	509	11741	1895	21787	727	11968	778	32365	1016	42952	102	4929	677	19400	275	10916	5513	183439
9 + 80	Bedrijf onbekend 1)	2333	109	2170	64	1667	50	2562	128	5594	257	4350	295	10709	909	13871	787	1095	81	5685	273	3140	111	53388	3112
	Totale beroepsbevolking	138463	41328	138270	39692	86850	30014	280435	77341	313552	110430	157522	53752	54725	174290	697827	207918	84737	23317	344122	117398	201799	66729	2922842	943683
	Totale bevolking	224307	225555	230708	228653	140337	131572	322750	316047	616489	511638	269386	280180	868891	905382	1121254	1162826	131293	129507	595183	584950	345990	338115	4791443	4834056
		1960																							
0	Landbouw (incl. vissersj en jacht)	26625	1243	35334	1660	25960	4595	35425	5794	57484	8501	14361	1895	43353	1358	65763	3778	22105	1337	51328	6321	24263	3902	406146	40549
1	Delfstoffenwinning	92	2	121	-	2760	182	1078	128	356	11	116	2	115	7	733	45	18	-	786	3	53359	780	59536	1160
2+3	Industrie en ambacht	40745	7208	34143	4046	22365	4058	92341	22245	127664	22672	59732	10142	193899	40142	240217	34592	17840	2255	180448	42636	63726	15372	1073153	205475
4	Bouwnijverheid en aanverwante bedrijven	16533	124	16737	117	12735	91	27391	260	43488	403	21875	374	58483	928	84732	1523	10867	87	52332	450	27579	253	373551	4613
5	Openbare nutsbedrijven	1807	85	1852	144	858	16	2575	141	4364	235	2841	188	9986	368	12197	553	1720	94	4759	180	4960	156	47899	2161
61-64,67	Handel	15998	8046	14870	6643	7482	3813	21139	10382	35253	10343	23246	11724	85857	42447	103987	52675	8988	4966	37356	21295	19962	14019	375433	194640
65,66	Bank- en verzekeringswezen	2163	904	2105	617	1012	316	2575	781	4958	1819	4521	1991	24914	8357	21175	9745	1026	285	5161	1843	2924	845	72609	27549
7	Vervoer-, opslag- en communicatiebedr.	11603	986	8326	565	3847	277	11508	918	19949	1281	14981	1566	61441	5567	96734	8137	7809	360	19566	1368	12554	1067	268839	22139
8	Dienstverlening	15767	10865	14337	10231	9596	6258	22800	15440	51714	33790	36383	23201	96449	65713	131409	86240	9679	6125	51333	33952	26155	21235	466927	313560
87	Huishoudelijke diensten	24	5339	33	6576	14	2898	192	7456	379	14584	301	7779	437	18713	526	25118	29	3414	298	14349	139	7544	2374	114046
9 + 80	Bedrijf onbekend	3937	51	4021	32	2815	27	6300	81	9943	125	5216	107	15818	376	23544	1169	2613	31	12618	122	6940	83	94044	2223
	Totale beroepsbevolking	135294	34853	131879	30631	89444	22531	223324	63626	355552	101774	183573	58969	889872	183976	781017	223575	82614	18943	416185	122519	242561	65261	3240511	928115
	Totale bevolking	237624	237838	240260	238681	159627	152649	390789	384970	638388	635654	335034	345644	1009622	1047700	1333664	1373146	142248	141217	754844	740715	446335	439891	5786874	5755090

1) In 1947 zijn de personen in tijdelijke militaire dienst (1960: klasse 80) ingedeeld bij de bedrijfstak waarin zij voorheen werkzaam waren. De overigen onder Bedrijf onbekend.

2) Inclusief de IJsselmeerpolders en het Centrale bevolkingsregister.